

РОЗДІЛ 4

ДОСВІД КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

4.1

ДОСВІД КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ (СЛОВАЧЧИНА, ЧЕХІЯ, ПОЛЬЩА, УГОРЩИНА)

У кінці 1980-х рр. розширення ЄС на Схід стало актуальним завданням розвитку європейського континенту. Проте проблема полягала в протиріччі між бажанням і можливістю, у низькому рівні економічного розвитку держав ЦСЄ, неефективності їх адміністративних систем і не-зрілості демократичних інститутів. Навіть такі «бідні» держави-члени ЄС, як Португалія, Іспанія і Греція, перед вступом у Співтовариство мали ринкову економіку і усі необхідні структури для її функціонування. Тоді як країни ЦСЄ не відповідали ні одному параметру з числа тих, що вважаються найважливішими складовими західної моделі суспільства: наявність функціонуючої ринкової економіки, демократична організація суспільства з пануванням правових методів діяльності держави, поділ влади, багатопартійна система, повага прав людини, створення високих соціальних гарантій і висока якість життя.

Після розпаду Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) країни ЦСЄ зіткнулися з проблемою, пов'язаною як з трансформацією централізованої, командно-адміністративної економіки в ринкову, так і з наслідками розвалу колишньої системи зовнішньоекономічних зв'язків. На трансформації, що почалися на Сході в 1989 р., Захід відреагував досить швидко, визнавши необхідність надання широкомасштабної допомоги. Правда, відразу величезної допомоги східноєвропейці не отримали. З боку Заходу були побоювання можливої поразки реформаторських сил у регіоні.

Захід визнавав, що ЦСЄ після проведених там змін необхідно якось інтегрувати в загальноєвропейський процес. Дилемою стало питання про прийняття східноєвропейських держав в Європейську Спільноту. У 1988-89 рр. були підписані рамкові угоди ЄЕС з Угорщиною і Польщею.

Позачергова сесія Європейської Ради, що відбулася в квітні 1990 р. у Дубліні відкрила новий етап у сфері політичної співпраці зі східноєвропейськими країнами, схваливши документ про встановлення відносин асоціації з ними. Нова система стосунків була покликана наблизити країни східної частини Європи до Співтовариства не лише шляхом розвитку нових економічних форм співпраці, включаючи створення зон вільної торгівлі, але і створити постійний механізм політичних консультацій.

Після розпаду СРСР країни ЦСЄ стали шукати шляхи здобуття власної ідентичності. Незначні за територією (за винятком Польщі і Румунії) та економічним розвитком держави не могли розраховувати на досягнення добробуту самостійно, і в переважній більшості виявили бажання увійти до складу Європейського Союзу, який на той час динамічно розвивався.

До кінця 1991 р. Прага, Будапешт і Варшава стали асоційованими членами ЄЕС. Переговори з цього питання проходили довго. Метою східноєвропейців на переговорах було отримання привілейованого становища в порівнянні з третіми країнами, укладення договорів про вільну торгівлю, технічну і фінансову підтримку, створення умов для повного членства. ЄЕС, зі свого боку, прагнуло скоротити зону бідності на східних кордонах для запобігання масовій імміграції, допомогти країнам Више-граду розв'язати проблему зовнішнього боргу, підштовхнути до реформ інші держави регіону. Крім того, Захід наполягав на об'єднанні Чехословаччини, Угорщини і Польщі в певну групу для чіткішої координації своїх дій. Врешті-решт, Прага, Будапешт і Варшава домовилися про створення Вишеградської групи, і Угоди про асоціацію були підписані 16 грудня 1991 р. строком на 10 років.

У 1992 р. на червневому саміті ЄС в Лісабоні Європада схвалила доповідь Комісії з проблем розширення, в якій вивчалася перспектива створення ЄС у складі 20 і більше членів. У грудні 1992 р. на саміті ЄЕС в Единбурзі було зроблено заяву про «розвиток тіснішої співпраці з країнами Центральної і Східної Європи». На саміті був озвучений спеціально підготовлений спільний меморандум Чехословаччини, Угорщини і Польщі. Вони виразили невдоволення недостатніми поступками їм з боку ЄЕС в економічній сфері. Країни ЦСЄ побажали визначення точних термінів розширення, а також офіційної заяви про намір їх включення.

Брюссель зробив спробу сформулювати вимоги до прийому нових членів. Критерії для вступу були визначені на Копенгагенському саміті 1993 р., де були висунені засадничі критерії для вступу: ринкова еконо-

міка, конкурентоздатні фінансові ринки; політична стабільність, верховенство закону, права людини, повага прав і захист національних меншин; здатність прийняти політичні і економічні норми ЄС; здатність самого ЄС прийняти нових членів і підтримати інтеграцію.

Раніше - при підписанні Маастрихтського договору про ЄС - згадувалося про економічні умови прийому нових членів. Вони стосувалися рівня інфляції, обмінного курсу, показників державного боргу та дефіциту бюджету та ін.

Ряд країн ЦСЄ ввели норми Маастрихта в законодавство (наприклад, Польща в нову Конституцію), хоча довгий час їх виконання було для них неможливим. Критерії Маастрихта не були критеріями для вступу, а грали роль орієнтиру, оскільки при вступі їх належало виконувати.

Маастрихтський договір вказує, що будь-яка європейська держава може подати заявку на членство в Європейський Союз. Тут же говорить-ся, що прийняття нових членів має бути одногосно схвалене Євро-радою і ратифіковане усіма сторонами.

окрім визначення критеріїв, на Копенгагенському саміті Європада погодила-ся з тим положенням, що асоційовані країни ЦСЄ повинні в перспективі стати членами Євро-союзу.

На саміті 1994 р. в Ессені було вирішено розгорнути стратегію «передприйому» Польщі, Чехії і Угорщини. На саміті одногосно було прийнято постанову про розширення на Схід. Було також вирішено, що, починаючи з 1995 р. Міністри закордонних справ 6 держав ЦСЄ (Вишеград плюс Румунія і Болгарія) 2 рази в рік братимуть участь у конференціях Євро-союзу. Крім того, саміт розширив асоційовані угоди на Словенію і країни Прибалтики. У 1996 р. до трьох кандидатів Вишеграду додався ще один - Словаччина.

У травні 1995 р. ЄС прийняв так звану «Білу книгу», а точніше: «Біла книга. Підготовка асоційованих країн Центральної і Східної Європи до інтеграції у внутрішній ринок Європейського Союзу». Вона містила перелік необхідних для інтеграції законодавчих актів, так званих *acquis communautaires*, у яких зазначалися напрацювання і досвід ЄС. Акти були розділені на 30 пунктів і відображали законодавчу базу Союзу, якій повинні відповідати кандидати на вступ. Книга була свого роду гідом ЦСЄ на шляху до ЄС.

На мадридському саміті ЄС у грудні 1995 р. Європада доручила Євро-комісії дати комплексну оцінку кандидатів, ухваливши, що при входженні в ЄС країни-кандидати повинні мати розвинену ринкову економіку, ефективне управління і стабільне фінансово-економічне становище. Це було вже початком безпосередньої підготовки до вступу.

За дорученням Ради Комісія в квітні 1996 р. відправила кожному з кандидатів анкету (165 сторінок і близько 1000 питань). Питання були

для кожної країни майже однаковими. У червні того ж року були отримані відповіді, які виявили значну кількість досі невідомих Брюсселю проблем ЦСЄ, і не лише економічного характеру.

Робота Комісії була завершена 16 червня 1997 р. прийняттям «Порядку денного 2000 р.». Вона формулювала політику Союзу на 10 років у сфері розширення, бюджету і сільського господарства. На її основі було обрано 6 держав «першого ешелону»: Угорщина, Кіпр, Польща, Словенія, Чехія і Естонія, з якими Комісія пропонувала почати переговори про вступ. При цьому було відмічено, що на той момент до внутрішньої конкуренції в ЄС найбільше були готові Угорщина і Польща. Переговори повинні були проводитися з кожним кандидатом окремо. Розділення країн на 2 хвилі стало результатом анкетування.

12-13 грудня 1997 р. Єврорада підтвердила рішення про поетапне масштабне розширення ЄС. Брюссель залишив Болгарію, Латвію, Литву, Румунію і Словаччину поза рамками першої хвилі. Словаччині з її авторитарним режимом Прем'єра Мечіара було відмовлено, хоча темпи економічного розвитку країни були одними з найвищих в Європі. Була створена Європейська конференція - багатосторонній форум за участю Євросоюзу і кандидатів. Її зустрічі передбачалося проводити не рідше одного разу на рік.

10 листопада 1998 р. Євросоюз відкрив переговори з 6 кандидатами першої хвилі на міністерському рівні. Розвиток ситуації в ЦСЄ змушував вносити корективи. У листопаді 1998 р. Комісія осудила за повільність реформ Чехію і Словенію, похваливши за прогрес Латвію. Внаслідок труднощів економіки Чехії в 1999 р. постало питання про пізніше прийняття країни, можливо, разом з іншою частиною колишньої єдиної держави - Словаччиною: після першої, але перед другою хвилями. А в Словаччині у вересні 1998 р. на виборах режим Мечіара зазнав поразки і новий уряд виступив за зближення з ЄС.

Віхою в історії Євросоюзу стало підписання в 2000 р. договору в Ніцці. окремо був ратифікований Протокол про розширення і Декларація про розширення Європейського Союзу. Договір, окрім завдань реформування ЄС, ставив метою підготовку до розширення.

9 жовтня 2002 р. Єврокомісія схвалила документ «До розширеного Союзу», в якому рекомендувала Євроradі прийняти 8 країн ЦСЄ в ЄС у 2004 р., а в 2007 р. - Румунію і Болгарію. Комісія рекомендувала завершити переговори до кінця 2002 р., а весною 2003 р. підписати договір про розширення, який має бути ратифікований парламентами держав ЄС і ЦСЄ.

У грудні 2002 р. пройшов саміт в Копенгагені, де були підписані історичні угоди про приєднання країн ЦСЄ до Євросоюзу. Крім того, він став віхою у вирішенні багатьох спірних питань.

9 квітня 2003 р. Європарламент схвалив вступ усіх 8 країн ЦСЄ. Правда, країни отримали різну кількість поданих «за» голосів, причому менше за усіх - Чехія.

Фінальні угоди про приєднання були підписані в Греції біля підніжжя Акрополя, на афінській Агорі 16 квітня 2003 р. Романо Проді заявив, що на цьому розширення не зупиняється.

У 2003 р. пройшли референдуми по приєднанню до ЄС в країнах-кандидатах. Всюди більшість проголосувала «за». Доля тих, хто схвалив вступ в ЄС, виявилася різною: в Словаччині вона склала 92,46 %; у Словенії - 89,19 %; Угорщині - 83,7 %; Литві - 91,07 %; Польщі - 77,45 %; Латвії - 67 %; Естонії - 66,83 %; Чехії - 55,21 %.

отже, 1 травня 2004 р. Чехія, Словенія, Угорщина, Словаччина, Польща, Литва, Естонія, Латвія, а також Кіпр і Мальта офіційно стали членами Європейського Союзу.

СЛОВАЧЧИНА

Процес виконання Словаччиною умов вступ в ЄС був ускладнений тим, що їй, як і іншим державам ЦСЄ, доводилося в цей період вирішувати складні проблеми демократизації і переходу до ринкової економічної системи. Ці проблеми були пов'язані з приватизацією державної власності і реструктуризацією банківської системи, створенням системи місцевого самоврядування, реформуванням судової системи й ін.

Правовою основою поступової інтеграції усіх країн, що бажають стати членами Європейського Союзу, стали Угоди про асоціацію, також відомі як Європейські угоди. Це принципово новий вид договору. Європейська комісія таким чином сформулювала цілі Угод про асоціацію з країнами, що бажають стати членами ЄС:

- сприяти переходу країн ЦСЄ до плюралістичної демократії і ринкової економіки;
- створити атмосферу взаємної довіри і стабільності, яка сприяє здійсненню політичних і економічних реформ в країнах ЦСЄ;
- сприяти створенню умов для торгівлі і інвестицій;
- зміцнити основи нової європейської архітектури, надаючи партнерам з ЦСЄ можливість брати участь в процесі європейської інтеграції за допомогою кооперації на єдиному європейському ринку;
- сприяти посиленню двостороннього потоку інформації і культурної співпраці.

Угода про асоціацію між ЧСФР і ЄС була підписана 16 грудня 1991 р. у Брюсселі, але оскільки вже тоді намічалася розділення Чехословаччини на дві самостійні держави, то вона так і не набула чинності. Європейський парламент, а також парламенти держав-членів ЄС, відмовили-

ся навіть приступити до обговорення цієї Угоди. Тому відразу після того як Чехословаччина припинила своє існування, було необхідно повторно приступити до переговорів, що стосуються розділення Угоди про асоціацію на два самостійні документи. Угода про асоціацію між Європейським Союзом і його державами-членами, з одного боку, і Словацькою Республікою як суверенною державою - з іншою, була підписана на вищому рівні 4 жовтня 1993 р. у Люксембурзі. У зв'язку з важливістю європейських угод процес їх ратифікації дуже складний і здовготривалий. Вони підлягають ратифікації не лише Європейським парламентом і парламентами самих держав-кандидатів, але і парламентами держав-членів ЄС. У зв'язку з цим ця Угода набула чинності тільки 1 лютого 1995 р.

Метою Угоди про асоціацію між СР і ЄС, так само як і усіх угод ЄС з країнами ЦСЄ, є підготовка держави-кандидата до прийняття в члени Євросоюзу. У преамбулі цього документу зафіксовано бажання сторін сприяти розвитку політичних, торговельно-економічних і культурних стосунків.

У ст. 1.2 Угоди про асоціацію із Словацькою Республікою перераховані її конкретні цілі [223, с. 18-19]:

1. Створити необхідні умови для політичного діалогу, який сприятиме розвитку тісних політичних відносин між сторонами договору. Діалог повинен полегшити процес повної інтеграції СР в ЄС. Передусім він торкатиметься безпеки, а також поступового зближення позицій двох сторін із міжнародних питань. Крім того, ЄС зобов'язується сприяти розвитку тісних відносин між країнами ЦСЄ в цілому і країнами Вишеград-ської четвірки зокрема.

2. Сприяти розвитку торгівлі і гармонійних економічних стосунків між сторонами і тим самим сприяти динамічному розвитку і процвітанню Словацької Республіки.

Із практичної точки зору цей пункт є найважливішим в угоді. Тому закономірно, що якраз цій проблематиці присвячена велика частина угоди. Її основу складають чотири глави: глава III (вільний рух товарів), глава IV (вільний рух робочої сили), глава V (капітал, платежі, конкуренція і інші економічні питання, взаємне зближення права), глава VI (економічне співробітництво). Ці глави відповідають пунктам Договору про Європейський Союз.

3. Створити міцну основу надання Словацькій Республіці необхідної фінансової і технічної допомоги.

Фінансова і технічна допомога країнам-кандидатам виявляється головним чином у рамках програми ФАРЕ (PHARE) [223, 60-61], тобто шляхом напрямку фінансових коштів, заздалегідь виділених у річному бюджеті Європейського Союзу, а також Європейського інвестиційного банку або Європейського банку реконструкції і розвитку. Програма ФАРЕ, ори-

єнтована на підготовку країн ЦСЄ до вступу в ЄС, враховує потреби кожної конкретної держави. Рішення про те, який із секторів більше інших потребує фінансової допомоги, приймає Уряд Словацької Республіки на основі консультацій з Європейською Комісією (ЄК). Уряд також несе відповідальність за реалізацію програми.

4. Створити необхідні умови для поступової інтеграції Словацької Республіки в Європейський Союз. Словацька Республіка, у свою чергу, зобов'язується працювати над виконанням підготовчих умов.

Обидві сторони угоди переслідують спільну мету - вступ Словацької Республіки в Європейський Союз, тому вони зобов'язуються максимально можливо сприяти виконанню як політичних, так і економічних умов вступу СР в ЄС.

5. Сприяти розвитку співпраці в галузі культури.

Угода про асоціацію дала можливість Словаччині, як і усім постсоціалістичним країнам, в коротші терміни досягти гармонізації їх політики і економіки з політикою і економікою Європейського Союзу.

Крім того, Європейські угоди забезпечують ширший доступ країн ЦСЄ до інформації про процес ухвалення рішень в ЄС, зобов'язують держави-члени обмінюватися експертами з країнами-кандидатами, у тому числі із Словаччиною, організувати консультації, семінари тощо [223, с. 45].

На засіданні Європейської Ради, що проходило 9-10 грудня 1994 р. в Ессені, був схвалений комплекс короткострокових і довгострокових заходів по підготовці країн ЦСЄ до вступу в Європейський Союз. Метою Європейської Ради була розробка певної форми робочих стосунків з країнами-кандидатами, встановлення механізмів діалогу з державами-членами, що кінець кінцем повинне було сприяти подоланню основних перешкод, які існували на шляху до ЄС. Вирішальне значення має сфера внутрішнього ринку, тому Європейська Рада закликала Комісію розробити «Білу книгу» з гармонізації права в сфері внутрішнього ринку і в ній чітко викласти програму подальших дій у цій сфері.

Для реалізації положень «Білої книги» з урахуванням конкретних умов СР Урядом Словацької Республіки 4 лютого 1997 р. були прийняті «Національна програма зближення правових норм СР і ЄС, що стосуються сфери внутрішнього ринку» і «Стратегія Словацької Республіки у сфері впровадження права Європейського Союзу в пріоритетних галузях» (цей документ також відомий як «Визначення національних пріоритетів»).

У цих двох документах детально розроблений графік прийняття правових норм, що відносяться до усіх вищезазначених сфер, адаптованих до умов словацької економіки. Крім того, на основі цих документів були сформовані структури, що відповідають за інтеграцію європейського права в право СР.

Заявка Словацької Республіки на членство в Європейському Союзі [224] була передана Ж. Шираку, Президентові головної країни, Головою Уряду СР В. Мечіаром на засіданні Європейської Ради в Каннах 27 червня 1995 р.

Складовою частиною Заявки є Меморандум Уряду Словацької Республіки. У цьому документі Уряд декларував бажання СР стати повно-правним членом Європейського Союзу і сприяти в якості суб'єкта міжна-родного економічного і політичного інтеграційного об'єднання розвитку усебічної співпраці і зміцненню позицій ЄС.

У Меморандумі також позитивно оцінюється внутрішньополітична і економічна ситуація в Словацькій Республіці і її зовнішньополітичний курс після 1989 р. Крім того, тут охарактеризовані кроки, зроблені словацькою стороною після набуття чинності Угоди про асоціацію між ЄС і СР 1 лютого 1995 р.

У документі зазначено, що словацьке суспільство знаходиться в складній стадії трансформації. Політичні і економічні вимоги ЄС до держав-кандидатів, сформульовані на саміті в Копенгагені, є головними орієнтирами в процесі перетворень. Якщо сучасна динаміка прогресу Словацької Республіки буде збережена, то вона, так само, як і Чеська Республіка, зможе виконати усі вимоги Євросоюзу вже до часу першої хвилі розширення ЄС.

У завершальній частині Меморандуму висловлена надія на те, що під час Міжурядової конференції ЄС у 1996 р. будуть прийняті принципові рішення з приводу розширення Європейського Союзу на Схід, а також конкретизований список кандидатів першої хвилі розширення.

У липні 1997 р. був опублікований Відгук Європейської Комісії на Заявку Словацької Республіки на членство в Європейському Союзі [225], у якому давалася оцінка готовності Словацької Республіки до вступу в Європейський Союз. Джерелом інформації для підготовки Відгуку стала багатостороння Анкета ЄК, яку 19 липня 1996 р. Прем'єр-міністр Словацької Республіки В. Мечіар передав представникам делегації Європейської Комісії в СР.

Укладачі Відгуку виходили з умов членства, сформульованих на саміті в Копенгагені в червні 1993 р.

При підготовці Відгуку Європейська Комісія Співтовариств приділила велику увагу результатам, досягнутим у процесі реформ, функціонуванню демократичних інститутів, з'ясуванню того, наскільки успішно йде будівництво правової держави.

Ряд проблем у СР виникли в забезпеченні відповідності політичним критеріям. Це пов'язано з тим, що в країні обмежувалися права політичної опозиції, а політичні органи були позбавлені можливості повною мірою здійснювати свої повноваження, якими вони наділені за Конституцією СР. Представників опозиції часто позбавляли права брати участь у діяльності різних політичних органів, особливо, які займаються різного

роду контрольною діяльністю (парламентський контроль, контроль за діяльністю словацької розвідки і контррозвідки, контроль за ходом приватизації і т. д.).

Комісія виразила стурбованість у зв'язку з частим використанням Урядом Словацької Республіки поліції і служб безпеки для досягнення своїх цілей в політичній боротьбі. Словацькій стороні також докоряли в тому, що в країні не гарантована незалежність судових органів і їм доводиться працювати в несприятливих умовах. Було вказано, що Словаччині необхідно активніше боротися з корупцією у структурах влади. Крім того, словацькій стороні було рекомендовано приділяти більше уваги проблемам угорської і циганської національних меншин. Комісія, зокрема, відмітила, що досі не ухвалений Закон про використання мов національних меншин.

У результаті Комісія європейських спільнот дійшла висновку, що політична ситуація в СР незадовільна попри те, що ЄС заздалегідь на-правив Уряду СР і його Прем'єр-міністрові В. Мечіару численні демарші (всього їх було вісім), у яких звертав увагу словацької влади на недоліки в політичній сфері. Таким чином, Словацька Республіка стала єдиною асоційованою державою, що не виконала політичні умови. Відповідно, СР не включили в число країн, з якими були розпочаті переговори про вступ в Європейський Союз.

Щодо економічних критеріїв, у Словацькій Республіці в основному були проведені реформи, необхідні для функціонування ринкової економіки. Комісія констатувала, що успішно завершена лібералізація цін, а в результаті приватизації здійснена децентралізація підприємств. Словацька економіка в недалекому майбутньому зможе витримати тиск конкурентних ринкових сил ЄС.

Готовність до прийняття в повному об'ємі зобов'язань, пов'язаних із членством в ЄС, оцінювалася на основі трьох параметрів:

- виконання зобов'язань, зафіксованих в Угоді про асоціацію;
- реалізація вимог «Білої книги»;
- подальше прийняття усіх норм *acquis communautaire* (уся правова база Європейського Союзу).

Зобов'язання, що витікають з Угоди про асоціацію, Словацька Республіка в основному виконала, причому відповідно до тимчасового графіку, встановленого в Угоді. Але, як вже зазначалося, невиконаними залишилися вимоги, що стосуються демократичного функціонування державних органів, а також (хоча і меншою мірою) що відносяться до економічної і торгової сфер.

Словацька сторона досягла задовільного рівня прийняття правових норм, позначених у «Білій книзі».

Що стосується повного прийняття норм *acquis communautaire*, то, на думку Комісії, у словацької сторони не повинно виникнути проблем

з їх застосуванням в наступних сферах: освіта, технологічний розвиток, мале і середнє підприємництво, захист прав споживачів і міжнародна торгівля. Але СР повинна докласти значні зусилля до того, щоб ці норми були застосовані і в галузі охорони довкілля, регіональної політики і в соціальній сфері [225, с. 8-9].

У своєму Відгуку Комісія дійшла висновку, що Словаччині необхідно докласти ще певні зусилля для повного реформування адміністративних органів і в найближчому майбутньому вони будуть готові до ефективного застосування *acquis communautaire* [225, с. 10-11].

Враховуючи ці факти, Комісія констатувала, що Словацька Республіка не виконала умови, сформульовані на саміті в Копенгагені. Комісія, правда, відмітила, що СР у найближчому майбутньому виконає усі економічні умови членства і буде повністю готова до впровадження правових норм ЄС у сфері єдиного внутрішнього ринку.

Комісія проте вважає, що словацька сторона зможе почати переговори про прийняття в члени ЄС як тільки просунеться у виконанні встановлених Європейською Радою умов.

У Відгуку вказувалося, що в 1998 р. (рік президентських, парламентських і місцевих виборів) Уряд СР повинен приділити особливу увагу виконанню політичних умов. Для цього необхідно забезпечити:

- вільні і справедливі президентські, парламентські і місцеві вибори [226, с. 5]. Вільні і справедливі вибори є одним з ключових елементів демократії. Вони служать вираженням прав усіх громадян, і тому необхідно, щоб вибори в 1998 р. пройшли в умовах, що забезпечують вільне вираження волі виборця, справедливе змагання політичних сил, що проходить в однакових умовах, як це і встановлено Конституцією Словацької Республіки. Гранично важливо, щоб вибори в 1998 р. не стали причиною негативних оцінок Європейською Комісією становища в СР;

- участь опозиції в контрольних парламентських і інших наглядових органах [226, с. 5-6]. У Словаччині до цього часу вже були зроблені певні кроки в цьому напрямі. Але незважаючи на те, що представники опозиції стали членами Комітету з контролю військової інформації, а також контрольного органу Фонду національного майна (орган, що відповідає за хід і результати приватизації національних підприємств), все ще відкритим залишалося питання про участь опозиції в роботі Комітету Національних Зборів СР (парламент СР) по контролю діяльності Словацької інформаційної служби;

- ухвалення закону про використання мов національних меншин [226, с. 6]. Відсутність прогресу в рішенні проблем національних меншин могла негативним чином вплинути на процес демократизації і на стабільність у країні, або навіть привести до конфліктів з сусідніми державами.

31 березня 1998 р. ЄС почав двосторонні переговори з Польщею, Чехією, Угорщиною, Естонією, Словенією, а також Кіпром. Іншим країнам, що трансформуються, була запропонована спеціальна програма парт-нерства для забезпечення тіснішої координації і гармонізації їх політики з політикою Союзу.

Таким чином, країни-кандидати були розділені на дві (фактично на три) групи. У першу входили ті, які умовно іменувалися «Ins». Вважалося, що країни цієї групи здатні в середньостроковій перспективі, тобто до призначеного для вступу терміну, значною мірою усунути наявні у них недоліки. З цими країнами були розпочаті конкретні переговори про вступ.

До другої групи - «Pre-Ins» - відносилися держави, яким було обіцяно провести такі переговори пізніше, оскільки Європейська Комісія сумнівалася в тому, що вони зможуть за той же самий період забезпечити відповідність усім критеріям.

До третьої групи відносилися країни, які, хоча і прагнули офіційно вступити в ЄС, але і досі не уклали з ним угоди про створення асоціації.

Словацька Республіка, таким чином, опинилася в другій групі. У спеціальній заяві — «Позиція Уряду СР щодо Відгуку ЄК на Заявку СР на членство в ЄС» [227] — Уряд Словацької Республіки висловив глибоке співчуття з приводу того, що Європейська Комісія у своєму Відгуку не врахувала факти, представлені словацькою стороною під час засідань спільних органів СР і ЄС — Асоційованої ради, Асоційованого комітету і Асоційованого парламентського комітету, — або під час взаємних візитів представників Словацького Уряду і Європейської Комісії.

Уряд СР не вважає Відгук про стан справ в політичній сфері таким, що відповідає дійсності і впевнений, що Комісія дещо перебільшила значення окремих проблем політичного життя Словаччини. Уряд СР також вказав на те, що відмічені Комісією недоліки не дають приводу для сумнівів у тому, що в Словаччині існує демократія, яка базується на багатопартійній системі, що конституційна система СР створює необхідні умови для розвитку демократії і правової держави, а тому з точки зору виконання політичних умов Словацька Республіка ні в чому не поступається іншим країнам-претендентам на вступ в ЄС.

Уряд СР висловив думку, що Відгук Європейської Комісії недостатньо об'єктивний і містить чимало неточностей, помилок, а також ряд оцінок, продиктованих емоціями.

У той же час Уряд Словацької Республіки усвідомлював, що для подальшого розвитку країни гранично важливо в найкоротші терміни знайти спільне рішення існуючих проблем, особливо політичних. Уряд СР зобов'язався розвивати в процесі підготовки до членства в Європейсько-му Союзі демократію, а також ринкову економіку.

30 березня 1998 р. у Брюсселі були розпочаті переговори про прийняття в члени перших шести асоційованих держав. Того ж дня представники Європейської Комісії передали представникам урядів усіх асоційованих держав, у тому числі і Словацької Республіки, ключовий для вступу в Європейський Союз документ. Це була програма партнерства, на основі якої розвивалися подальші стосунки між Європейським Союзом і цими державами. Цей документ став додатковою опорою в процесі виконання умов, сформульованих на саміті в Копенгагені, які виявилися особливо проблематичними для тих чи інших країн.

Програма партнерства для Словацької Республіки була прийнята Комісією після консультацій із словацькими представниками на основі принципів, пріоритетів і умов, схвалених Європейською Радою 30 березня 1998 р. [228].

Ця програма була спрямована на встановлення пріоритетних сфер подальшої співпраці ЄС і СР і уточнення напрямів фінансової допомоги Словаччині для вирішення пріоритетних завдань. Головним інструментом сприяння виконанню поставлених умов стала Національна програма прийняття норм *acquis communautaire*, яку словацька сторона зобов'язалася прийняти в найближчому майбутньому [228].

основні пріоритети, пов'язані з виконанням умов членства, що передбачають забезпечення стабільної демократії, побудову правової держави, дотримання прав людини, захист національних меншин, розвиток ринкової економіки і т. д.

оскільки Комісія у своїх Відгуках і Рада під час двосторонніх переговорів дійшли висновку, що жодна з асоційованих країн не виконала повністю поставлені умови, було визначено декілька етапів. Для кожного формулювалися свої цілі, які були розділені на дві групи, - на короткострокові і довгострокові.

Планувалося, що словацька сторона здійснить короткострокові цілі (чи досягне відчутного прогресу) до кінця 1998 р. Враховуючи обмежений час для їх досягнення, було визначено мінімальну кількість короткострокових пріоритетів. На виконання вимог, віднесених до середньострокових, відводилося декілька років, але робота по їх виконанню мала бути розпочата вже в 1998 р.

Словацька сторона зобов'язалася розробити до кінця березня 1998 р. Національну програму прийняття норм *acquis communautaire* (NPAА - National programme for the adoption of the *acquis*). У NPAА встановлений графік виконання поставлених завдань, визначені фінансові і адміністративні ресурси. Перша Національна програма Словацької Республіки [229] була передана представникам Комісії у Братиславі напередодні зустрічі Міністрів закордонних справ держав-членів ЄС і асоційованих держав у Брюсселі, що відбулася 30 березня 1998 р.

На зустрічі Міністрів закордонних справ держав-членів Європейського Союзу, що відбулася 30 березня 1998 р. у Брюсселі, було прийнято рішення про те, що процес реалізації Національних програм асоційованих держав буде підданий суворій перевірці з боку ЄС.

Аналітичне дослідження права асоційованих держав і його порівняння з правовими нормами Євросоюзу називаються *acquis screening*. Ця перевірка упереджала стадію переговорів, метою яких було з'ясування того, наскільки схожі правові системи Євросоюзу і країни-кандидата. Тільки після виявлення схожості і відмінностей у цих системах можна було приступити безпосередньо до переговорів.

Дослідження правової системи країн ЦСЄ почалося 3 квітня 1998 р. У нього були включені не лише країни першої хвилі розширення, але і усі країни-кандидати. Це означає, що основа програми перевірки була для усіх країн ЦСЄ однаковою, але застосовувалися різні методи і передбачалася різна тривалість. У кожній групі був свій контрольний орган. Для першої групи - «Ins» - це була спеціальна переговорна комісія, а для держав групи «Pre-Ins» - Генеральна дирекція Європейської Комісії з міжна-родних відносин.

Вже в перші місяці Словацька Республіка провела 22 зустрічі в 19 робочих групах, у яких взяли участь 136 експертів із словацьких центральних органів влади, а також з Представництва СР у Брюсселі. За словами представників ЄК, досягнутий Словацькою Республікою рівень у багатьох галузях перевищував рівень інших держав групи «Pre-Ins» і, більше того, у деяких випадках він перевищив навіть рівень підготовленості деяких держав з групи «Ins».

На саміті в Хельсінкі (грудень 1999 р.) було прийнято історичне рішення про початок переговорів із Словацькою Республікою 15 лютого 2000 р. Таким чином, Словаччина перейшла до наступного етапу інтеграційного процесу - переговорного. Європейською Комісією були детально розглянуті досягнення словацької сторони у вказаних галузях. Після ретельного розгляду і зняття усіх питань ЄК закрила переговорні глави, по яких словацька сторона досягла задовільних результатів.

Починаючи з 1998 р., ЄК щорічно публікує доповіді про прогрес, досягнутий усіма країнами-кандидатами. Це надзвичайно важливі документи, на основі яких Комісія приймала рішення відносно просування тієї або іншої країни в інтеграційному процесі.

Оцінки, що містяться в доповідях про прогрес, досягнутий Словацькою Республікою, опублікованих до парламентських виборів в СР (вересень 1998 р.), не можна назвати позитивними. Словацькій стороні традиційно докоряли в недотриманні прав людини, в утиску прав національних меншин, недостатньої демократизації, нестабільності словацьких інститутів і органів. Іншими словами, Словацька Республіка не вико-

нувала політичні умови, сформульовані на саміті в Копенгагені. Комісія, правда, відмічала, що СР у найближчому майбутньому виконає усі еконо-мічні умови членства і буде підготовлена до прийняття *acquis*, особливо у сфері внутрішнього ринку.

Ситуація різко змінилася після формування нового словацького кабінету на чолі з Прем'єр-міністром М. Дзуріндою. Новий уряд задався метою зробити усе можливе для того, щоб виправити помилки попереднього кабінету і створити умови для повноцінної роботи усіх інститу-тів влади і дотримання норм демократичного суспільства. Уряд Дзурін-ди висунув в якості пріоритетних цілей інтеграцію в НАТО і Євросоюз, спробував створити оптимальні внутрішні механізми і структури, що прискорюють підготовку СР до прийняття в ЄС.

Подібна зміна знайшла відображення в «Регулярній доповіді Єв-ропейської комісії про прогрес, досягнутий Словацькою Республікою в підготовці до вступу в ЄС» [230], опублікованій 13 жовтня 1999 р. У ній зазначалося: «Завдяки змінам, які сталися в СР в період з вересня 1998 р., ситуація покращала практично в усіх сферах... Можна констатувати, що словацька сторона виконала політичні умови... У економічній сфері Словацька Республіка завдяки сміливим крокам і рішенням і амбітній програмі реформ нового уряду наблизилася до рівня країн з розвинутою ринковою економікою».

У Доповіді вказані і сфери, прогрес у яких ще недостатній: «Необ-хідно продовжувати зусилля із зміцнення демократичних інститутів, наполегливіше боротися з корупцією і злочинністю, захищати права на-ціональних меншин. особливу увагу необхідно приділити поліпшенню положення циганської національної меншості і викорінюванню дискри-мінації, що спостерігається в суспільстві».

8 листопада 2000 р. Європейська Комісія утретє опублікувала допо-віді про прогрес, досягнутий асоційованими членами в 2000 р. у процесі підготовки до членства в ЄС [231]. Комісія оцінила просування СР у ви-конанні умов членства. Передусім вона підкреслила прогрес, досягнутий у виконанні умов в політичній сфері: консолідація демократичної систе-ми і забезпечення нормального функціонування її інститутів, позитивні зрушення в підході до вирішення проблем національних меншин. Але в той же час Європейська Комісія вказала на неусунені досі недоліки - від-сутність необхідних гарантій незалежності судових органів, недоліки в роботі по поліпшенню становища циганської національної меншості, ре-формуванню сфер управління, соціальних послуг і регіональної політи-ки, охорони довкілля, сільського господарства і фінансового контролю. У порівнянні з 1999 р. Словацька Республіка досягла в 2000 р. найкращих результатів в економічній сфері. Уперше вона отримала статус країни з діючою ринковою економікою.

У Доповіді, опублікованій 13 листопада 2001 р. [232], констатується, що Словачька Республіка вже в 2000 р. виконала усі політичні вимоги і продовжує зміцнювати інститути, що гарантують демократію, право-ву державу, дотримання прав людини і захист національних меншин. У економічній сфері СР вийшла на рівень держав першої хвилі і продовжує впроваджувати реформи у фінансовому секторі. Недоробки все ще залишалися в сфері адміністративного забезпечення впровадження права ЄС в правову систему СР і в сфері захисту національних меншин.

10 жовтня 2002 р. Європейська Комісія опублікувала доповідь про прогрес, досягнутий Словачькою Республікою в 2002 р. у процесі під-готовки до членства в ЄС [233]. Ця доповідь стала найпозитивнішою в історії інтеграційного процесу СР. Більше того, було відмічено, що Словаччина і Латвія - країни, які швидше і краще за інші країни-кандидати виконали умови вступу в ЄС.

У доповіді підтверджувалося те, що Словаччина готова стати членом Європейського Союзу в 2004 р. Країна виконала політичні і економічні умови. Критика ЄК торкалася тільки корупції, в'язлого вирішення проблем циганської національної меншості і неоперативної роботи судів. Вказувалося, що в економічній сфері Словаччини необхідно приділити увагу дефіциту зовнішньої торгівлі і фінансів, а також розв'язати проблему безробіття.

У грудні 2002 р. Голова Європейської Комісії Р. Проді оголосив офіційне запрошення Словачької Республіки в члени Європейського Союзу. Таким чином, незважаючи на внутрішньополітичні складнощі, Словаччина довела успішність своїх інтеграційних зусиль.

Історично важливою подією для Словачької Республіки стала зустріч лідерів країн-членів і країн-кандидатів в Афінах 16 квітня. На цій зустрічі були підписані офіційні документи про прийом 10 нових членів до ЄС, у тому числі Словачької Республіки, 1 травня 2004 р. Таким чином, для Словаччини завершився 10-річний період складних переговорів про умови прийому і відповідність встановленим критеріям. Незважаючи на численні труднощі, з якими Словаччині довелося зіткнутися на шляху в Євросоюз, їй вдалося досягти мети, яку вона поставила перед собою в 1993 р.

Третьою важливою подією стало успішне проведення референдуму 16-17 травня 2003 р. з питання вступу Словачької Республіки в Європейський Союз. У референдумі взяли участь 2 млн 196 тис. 990 чоловік (52,15 % населення країни). Вступ в ЄС підтримали 92,46 % від загально-го числа тих, що брали участь у референдумі, проти проголосували 6,2 %. Подібні результати голосування були позитивно сприйняті не лише політичними діячами Словаччини, але і офіційними представниками Європейського Союзу. Цей референдум став першим всенародним голо-

суванням, в якому брали участь більше 50 % громадян - число, достатнє для того, щоб референдум міг вважатися таким, що відбувся.

отже, 1 травня 2004 р. Словаччина офіційно стала членом Європейського Союзу.

ЧЕХІЯ

У плані підготовки до вступу в Євросоюз Чехія мала більші старто-ві можливості, ніж Словаччина. Чехія - економічно розвиненіша країна з налагодженою системою державних органів. Проте виконання умов Європейського Союзу і для Чехії виявилось нелегким випробуванням. Так само, як і Словацькій Республіці, їй довелося розробити і прийняти ряд документів, що визначали подальший розвиток співпраці з Європейським Союзом.

основною вступу в Європейський Союз Чеської Республіки, так само як і Словаччині, стала Угода про асоціацію, або так звана Європейська угода.

Як вже відмічалось, Угода про асоціацію між ЧСФР і ЄС була підпи-сана 16 грудня 1991 р. у Брюсселі, але зважаючи на майбутній поділ Че-хословаччини не набула чинності. Після утворення самостійної держави Чеська Республіка погодилася узяти на себе усі зобов'язання, обумовлені в попередньому варіанті угоди, і 23 січня 1993 р. приступила до перего-ворів про підписання нової угоди. Угода про асоціацію між Європейським Союзом і його державами-членами, з одного боку, і Чеською Республікою як суверенною державою - з іншого, була підписана на вищому рівні 4 жовтня 1993 р. в Люксембурзі. 27 жовтня того ж року вона була ратифі-кована Європейським Парламентом, а 8 грудня - Парламентом ЧР, і на-була чинності 1 лютого 1995 р.

Дуже важливим в Угоді про асоціацію між ЧР і ЄС, так само як і в Уго-ді про асоціацію між СР і ЄС, є положення, що міститься в п. 2 ст. 117 [223, с. 65]. У цій статті говориться про те, що будь-яка із сторін має право, на-віть без попередніх двосторонніх консультацій, відмовитися від Угоди, якщо з боку партнера буде допущено серйозне порушення зобов'язань, які витікають з Угоди. Цей пункт є найбільш суттєвою відмінністю Угод про асоціацію між ЧР і ЄС і між СР і ЄС від Угод, підписаних ЄС з Угорщи-ною і Польщею.

У ст. 2 гл. I сформульовані конкретні цілі Угоди, які повністю відпо-відають цілям, що містяться в Угоді із Словацькою Республікою.

1. Створити необхідні умови для політичного діалогу, що сприяє розвитку тісних політичних відносин між сторонами договору. Співпра-ця на цьому напрямі значно полегшить включення Чеської Республіки в структури демократичної Європи. Можна припустити, що політичний діалог приведе не лише до зближення позицій обох сторін із міжнарод-них питань, але і до нових форм співпраці.

2. Сприяти розвитку торгівлі і гармонійних економічних стосунків між сторонами і тим самим динамічному розвитку і процвітанню Чеської Республіки.

3. Створити міцну основу надання Чеській Республіці необхідної фінансової і технічної допомоги. Без фінансової підтримки з боку ЄС не лише Чехія, але і жодна інша країна-кандидат не змогла б виконати усі умови. Ця допомога, як вже відмічалось, надається у рамках програми ФАРЕ [234]. Крім того, була здійснена передача ноу-хау і устаткування для різних сфер.

4. Створити необхідні умови для поступової інтеграції Чеської Республіки в Європейський Союз. Чеська Республіка, у свою чергу, зобов'язується працювати над виконанням відповідних вимог. Головний пріоритет зовнішньої політики ЧР - членство в ЄС. Тому вона зобов'язується докладати максимальних зусиль для виконання як політичних, так і економічних умов членства в ЄС.

4. Сприяти розвитку співпраці в сфері культури.

На європейському континенті існує велике число національних культур. ЄС декларує підтримку розвитку самобутніх національних культур, але також намагається сприяти розвитку спільної культурної спадщини Європи. Для цього необхідно зробити підтримку міждержавним культурним зв'язкам. Така співпраця має на увазі налагодження зв'язків і розробку спільних культурних проектів.

Як вже відзначалося, метою «Білої книги» є надання допомоги країнам-кандидатам у визначенні найважливіших законодавчих норм, прийняття яких покликане забезпечити безпроблемне включення тієї або іншої країни в єдиний внутрішній ринок Європейського Союзу, мобілізацію технічних і адміністративних ресурсів, необхідних для приведення національного законодавства у відповідність із законодавством ЄС, а також визначення напрямів технічної і фінансової допомоги у рамках багатосторонньої програми ФАРЕ.

Чеська Республіка почала пристосовувати свої норми згідно з рекомендаціями «Білої книги» відразу після видання цього документу. Вже 10 липня 1995 р. Комітет уряду Чеської Республіки з європейської інтеграції дав робочій групі з Європейського договору завдання розробити перший варіант пріоритетів ЧР в реалізації положень «Білої книги». Цим питанням зайнялися також робочі групи усіх відомств, що відповідають за зближення права у відповідних сферах. Проаналізувавши рекомендації «Білої книги», вони запропонували програму реалізації її положень. Ця програма, схвалена урядом весною 1996 р., була обнародована під назвою «Пріоритети виконання умов «Білої книги» в Чеській Республіці» [235]. У цьому документі детально визначений графік прийняття правових норм, що стосуються єдиного європейського ринку.

Заявка Чеської Республіки на членство в Європейському Союзі [236] була передана Л. Діні, Прем'єр-міністрові головної країни, Італії, Прем'єр-міністром Чеської Республіки В. Клаусом 23 січня 1996 р.

Заявка ЧР, так само як і аналогічний документ СР, містить Меморандум Уряду Чеської Республіки. У ньому уряд декларує бажання громадян ЧР, щоб їх країна стала повноправним членом Європейського Союзу. Вони усвідомлюють, що подібний крок не має аналогів в сучасній історії Чехії і пов'язаний з грандіозними політичними і економічними наслідками. У Меморандумі уряд Чеської Республіки заявив, що ЧР готова прийняти *acquis communautaire* і розвивати співпрацю з країнами-членами ЄС на усіх рівнях. Чехія готова поступитися частиною своєї самостійності на користь наддержавних органів і разом з усіма нести відповідальність за майбутнє Європи, оскільки Чехія не шукає в членстві в ЄС односторонньої вигоди [236].

Далі в Меморандумі оцінюється внутрішньополітична і економічна ситуація в Чеській Республіці після набуття чинності Угоди про асоціацію між ЄС і ЧР.

У липні 1997 р. були опубліковані відгуки Європейської Комісії на Заявки країн-кандидатів. До їх числа входив і Відгук на Заявку Чеської Республіки [225, с. 32]. Укладачі Відгуку виходили з умов членства, сформульованих на саміті в Копенгагені в червні 1993 р. основою для розробки Відгуку стали, як і у випадку із Словаччиною і іншими країнами-кандидатами, дані багатосторонньої Анкети ЄК. Глава делегації Європейської Комісії в ЧР Й. дер Гаар передав його Міністрові закордонних справ Чехії 26 квітня 1996 р. Анкета містила більше 3200 питань. Через три місяці, 26 липня 1996 р., глава представництва ЧР в ЄС Й. Креутер передав відповіді на ці питання відповідним органам ЄС.

У плані відповідності політичним критеріям у ЧР не спостерігалося особливих проблем. Національні інститути, що забезпечують демократію, стабільні, діють тільки у рамках своїх компетенцій і ефективно співпрацюють один з одним. У Чеській Республіці досягнуте верховенство закону. Парламентські вибори в 1992 і 1996 рр. були вільними і пройшли в повній відповідності із законом. Діяльність політичної опозиції не обмежена, і вона грає помітну роль у політичному житті Чехії. У ЧР немає серйозних проблем із дотриманням прав людини.

Але Європейська Комісія вказала на деякі слабкі сторони розвитку ЧР. Свобода преси не завжди відповідає західним стандартам. Часто представники засобів масової інформації позбавлені доступу до інформації про діяльність різних політичних органів, що особливо займаються контрольною діяльністю різного роду.

Комісія також висловила стурбованість у зв'язку з частим утиском прав національних меншин, особливо ромської.

Проте Європейська Комісія дійшла висновку, що в цілому політична ситуація в ЧР задовільна [225, с.32].

У плані економічних критеріїв, то незважаючи на деякий економічний спад, пов'язаний із складнощами перехідного періоду, Чехія в основному здійснила усі економічні реформи, необхідні для інтеграції в економіку ЄС: діють ринкові механізми; успішно завершена лібералізація цін; у результаті приватизації децентралізовані підприємства; інфляція тримається на низькому рівні. Економіка ЧР у недалекому майбутньому зможе витримати тиск конкурентних ринкових сил ЄС. Але є і певні недоліки.

Європейська Комісія вказала на недостатньо високу якість товарів, що експортувалися, на домінування у банківському секторі невеликої кількості банків, в основному державних [225, с. 36].

Готовність до прийняття в повному обсязі цих зобов'язань оцінювалася на основі виконання зобов'язань, зафіксованих в Угоді про асоціацію, реалізації вимог «Білої книги» і подальшого прийняття усіх норм *acquis communautaire*.

З виконанням зобов'язань за Угодою у Чеської Республіки не виникло жодних проблем. Більшість вимог виконувалися відповідно до запланованого тимчасового графіку. Претензії Європейської Комісії відносилися тільки до виконання деяких вимог у сфері економіки і торгівлі.

Чеська Республіка також досягла задовільних результатів у прийнятті правових норм, перерахованих у «Білій книзі».

Що стосується повного прийняття норм *acquis communautaire*, то, на думку Комісії, у чеської сторони не повинно виникнути проблем в наступних галузях: освіта, наукові дослідження і технологічний розвиток, телекомунікації, статистика, захист прав споживачів, мале і середнє підприємництво, міжнародна торгівля. Проте чеській стороні доведеться докладати чималі зусилля для повного прийняття норм *acquis communautaire*, що стосуються аудіо-візуальних послуг, охорони довкілля, митного союзу і соціальної сфери [225, с. 36].

Європейська Комісія виразила певну стурбованість тим, що Чехія дещо відстає в питаннях реформування адміністративних органів, і для того, щоб мати адміністративні ресурси, необхідні для ефективного застосування *acquis communautaire*, їй доведеться ще провести значні реформи в цих структурах [225, с. 38].

На підставі усього вищесказаного Комісія дійшла висновку про те, що ЧР повинна:

- активніше боротися з корупцією в структурах влади;
- прийняти необхідні правові норми, що стосуються свободи засобів масової інформації;
- більше уваги приділяти питанням дотримання прав національних меншин (особливо циган);

- провести необхідні реформи банківського сектора;
- завершити реформу адміністративного сектора.

Незважаючи на вказані недоліки, Комісія зробила наступні висновки:

- Чеська Республіка - демократична країна із стабільними інститутами, що гарантують верховенство закону, дотримання прав людини і захист національних меншин;
- ЧР має діючу ринкову економіку і в змозі впоратися з тиском європейських ринкових сил;
- якщо ЧР прийматиме норми, що містяться у «Білій книзі», колишніми темпами, то в найближчому майбутньому зможе прийняти їх повністю [225, с. 39];

На основі цих висновків Комісія рекомендувала почати з Чеською Республікою переговори про вступ в Європейський Союз.

Отже, 31 березня 1998 р. ЄС почав двосторонні переговори з Чехією, Польщею, Угорщиною, Естонією, Словенією, а також Кіпром. Інші країни, що трансформуються були переведені в групу «Pre-Ins».

31 березня 1998 р. у Брюсселі на підставі відгуків Європейської Комісії на заявки на членство країн-кандидатів були розпочаті переговори про прийняття в члени перших шести асоційованих держав, у тому числі Чеської Республіки. Представники Європейської Комісії передали представникам ЧР Програму партнерства, на основі якої розвивалися подальші стосунки між Європейським Союзом і Чехією.

Ця програма сприяла виконанню тих умов, сформульованих на саміті в Копенгагені, які виявилися особливо проблематичними. Як показав Відгук ЄК про готовність Чеської Республіки до членства в ЄС, ця країна, так само як і Словацька Республіка, не виконала поставлені умови повною мірою. З'явилася необхідність посилити підготовчу стратегію, визначити найближчі цілі і направити допомогу ЄС в конкретні сфери, виходячи із специфічних потреб Чехії.

Програма партнерства для Чеської Республіки була прийнята Європейською Радою в 1998 р. [237]. оскільки Чехія не виконала повністю поставлені умови, Комісія підкреслила, що ЧР повинна докласти ще немало зусиль, щоб досягти повної готовності до вступу. органи Європейського Союзу постаралися за допомогою Програми мобілізувати усі форми допомоги. Метою Програми стало визначення єдиних рамок для подальшої роботи над виконанням поставлених перед Чеською Республікою завдань, їх черговості, а також фінансових коштів, що направляються в якості відповідної допомоги.

Комісія визначила декілька етапів, для кожного з яких були сформульовані свої цілі. Вони були розділені на дві групи - на короткострокові і довгострокові. очіувалося, що перші будуть здійснені впродовж 1998 р.,

а для виконання других знадобиться більше року у зв'язку із складністю самих завдань, а також із недостатньою ефективністю дій адміністративних структур ЧР.

З 1998 р. проводився моніторинг реалізації положень Програми партнерства. Залежно від його результатів Чеській Республіці надавалася фінансова допомога. У рамках програми ФАРЕ Чеська Республіка щорічно підписувала з Європейською Комісією фінансовий меморандум, в якому брала на себе зобов'язання виконувати позначені в Програмі партнерства завдання, а Комісія зобов'язалася фінансово сприяти їх реалізації. Невиконання поставлених завдань (так само як і невиконання зобов'язань за Угодою про асоціацію або невиконання умов, сформульованих на саміті в Копенгагені) могло спричинити наслідки у формі обмеження або повного призупинення надання фінансової допомоги з боку ЄС.

Чеська Республіка, так само як і усі інші країни-кандидати, розробила Національну програму прийняття норм *acquis* [235].

У НРАА Чеської Республіки також встановлений графік виконання поставлених завдань, визначені фінансові і адміністративні ресурси.

Уряд Чеської Республіки розробив свою НРАА, включивши в неї додаткові пункти понад запропонованих ЄС. окрім вказаних у Програмі партнерства сфер експерти виділили ще декілька, яким ЧР мала намір приділити особливу увагу. До їх числа відносилися статистика, стратегія у сфері комунікацій і забезпечення офіційних перекладів документів Європейського Союзу чеською мовою. Виділення цих сфер було пов'язане з їх особливою важливістю для процесу інтеграції ЧР в ЄС.

31 травня 2000 р. був завершений перегляд НРАА і з'явилася його розширена версія, де була проведена оцінка виконаних завдань і враховані критичні зауваження Європейської Комісії. обрані пріоритети, що містяться у Відгуку за 1999 р., залишалися тими ж: розвиток демократичної системи, прогрес в економічній і соціальній сферах, підвищення рівня життя громадян, трансформація банківського сектора, сільського господарства тощо. Планувалося виконати усі завдання, що містяться в програмі, до 1 січня 2003 р., коли Чеська Республіка сподівалася стати повноправним членом Європейського Союзу.

Адаптація права Чеської Республіки до права ЄС - одна з основних умов прийняття ЧР в ЄС. Кожна країна-кандидат зобов'язалася прийняти усі норми *acquis communautaire*, у тому числі і ті, які ЄС прийме в майбутньому.

30 березня 1998 р. було прийнято рішення про те, що ЄС проводить тиме *acquis screening* - перевірку реалізації Національних програм асоційованих держав з метою з'ясування, чи відповідає їх право правовим нормам Євросоюзу.

Процес перевірки включав дві стадії: багатосторонні переговори, потім складнішу і важливішу стадію - двосторонні переговори, під час яких представники країни-кандидата детально звітували про те, що зроблено у сфері права.

Перевірка правової системи Чеської Республіки почалася 30 березня 1998 р. оскільки Чеська Республіка вже до початку *acquis screening* на-лежала до країн групи «Ins», для неї була сформована спеціальна переговorna комісія [239], якій чеська сторона представила детальний звіт.

У результаті перевірки було встановлено, що приблизно половина правових норм ЧР не відповідала праву ЄС. Чеський законодавчий орган зобов'язався ввести в систему чеського права ще 4373 правових норми ЄС [240].

Прогрес, досягнутий країнами-кандидатами у виконанні умов ЄС, тобто в інтеграційному процесі, щорічно оцінювався в Регулярних доповідях Європейської Комісії.

У доповіді за 1998 р. (на відміну від подальших двох) досягнення ЧР були оцінені позитивно. Усі пріоритетні завдання в політичній сфері були виконані (відзначалися лише деякі недоробки). Докори ЄК торкалися в основному ситуації з циганською національною меншістю, якій, як заявлялося, надається недостатньо можливостей для здобуття освіти і недостатньо робочих місць. Крім того, ЄК гостро критикувала ЧР за недостатність боротьби проти корупції, а також реформування судової і правоохоронної систем. Чехія досягла задовільного рівня тільки в сфері імміграційного законодавства. В економічній сфері ЧР досягла значних успіхів. ЄК розглядає її як країну з діючою ринковою економікою, яка за умови прискорення реструктуризації підприємств і проведення реформ у фінансовому секторі в середньостроковій перспективі буде здатна конкурувати з ринковими силами ЄС. У зближенні права ЧР і ЄС Чехія досягла задовільних результатів за винятком наступних галузей: інтелектуальна власність, захист особистих даних, аудіо-візуальні послуги, а також судова і правоохоронна системи [241].

Регулярна доповідь ЄК про прогрес, досягнутий ЧР у 1999 р., була сприйнята в Чехії як катастрофічна. Відгук був найнегативніший з усіх, що стосувалися досягнень в інтеграційному процесі країн ЦСЄ за згаданий рік.

Дійсно, практично в усіх сферах, стан яких оцінюється в Регулярних доповідях, ЄК відмітила недоробки, невідповідність плану, несвоєчасне виконання узятих на себе зобов'язань або просто нездійснення намічених дій. ЄК гостро критикувала ситуацію зі зближення правових норм ЄС і ЧР. Чехія практично не здійснила реформ у цій сфері. Це було пов'язано з тим, що процедура схвалення правових норм чеським парламентом дуже тривала: передбачається три читання, які в середньому тривають 8-9 мі-

сяців. Такі довгі терміни викликали дискусію про необхідність внесення змін до регламенту парламенту ЧР. Незважаючи на те, що потрібні були швидші темпи прийняття поправок, ця ініціатива уряду була знехтувана парламентом. Опозиційні партії, опонуючи політиці уряду, перешкоджали ухваленню нових законів, оскільки Чехія не досягла ніяких результатів у поліпшенні ситуації, що стосується реформи органів правосуддя, боротьби проти корупції, поліпшення становища циганської національної меншини.

У ЧР також виникли серйозні економічні проблеми: зменшення валового продукту, зростання безробіття (8,8 %), зниження доходів населення. Рецесія виявилася глибшою, ніж очікувалося, причому за макро-економічними показниками не передбачалося швидкого економічного зростання. Комісія рекомендувала ЧР прискорити процес реструктуризації і приватизації, продовжити лібералізацію цін і поліпшити умови для підприємницької діяльності [242].

Для Регулярної доповіді про прогрес, досягнутий у 2000 р., характерні більш позитивні оцінки. У числі успіхів, досягнутих ЧР у політичній сфері, ЄК називала ефективнішу співпрацю між парламентом і урядом, дотримання прав і свобод людини, а також поліпшення становища циганської національної меншості. Проте чеській стороні, як і раніше, вказувалося на необхідність приділити більшу увагу питанням, які вже неодноразово фігурували в документах ЄС, - реформі органів правосуддя, боротьбі проти корупції і економічної злочинності.

У доповіді констатувалося поліпшення ситуації в економічній сфері: зниження інфляції, економічне зростання, просування у справі реструктуризації і приватизації підприємств. Чехія була охарактеризована Європейською Комісією як країна з діючою ринковою економікою, яка зможе конкурувати на ринку ЄС у разі подальшого просування в створенні сприятливих умов для підприємницької діяльності і продовження курсу намічених реформ.

З моменту публікації попередньої Доповіді ЧР досягла значного прогресу у зближенні національного права з правом ЄС, особливо в таких сферах, як вільний рух товарів, працевлаштування, соціальне забезпечення і телекомунікації. Були сформовані органи, що сприяють швидшому впровадженню норм ЄС, і у зв'язку з поліпшенням взаємодії між урядом і парламентом, скоротився термін прийняття цих норм чеськими законодавцями. Проте в ключових сферах (аудіо-візуальні послуги, до-вкілля, судова і правоохоронна системи), як відзначалося в доповіді за 2000 р., чеська сторона ще повинна докласти чималі зусилля для повної гармонізації правових систем [243].

Доповідь про прогрес, досягнутому ЧР у процесі інтеграції в ЄС в 2001 р. [244], також містить в основному позитивні оцінки розвитку в Чехії. У політичній сфері, де стан справ був в цілому задовільним вже в

2000 р., вдалося досягти подальших успіхів. Це стосується судової реформи, боротьби проти корупції і економічної злочинності (тут, правда, необхідно зробити додаткові кроки). ЄК також відмітила, що в Чеській Республіці стабілізувалася ситуація з дотриманням прав людини, але в той же час вимагається посилити заходи проти порушення прав жінок і дітей. У 2001 р. також вдалося досягти більшого успіху в забезпеченні прав циганської національної меншості.

У Доповіді знову констатовалося, що чеська економіка є функціонуючою ринковою економікою, яка за умови подальшого проведення запланованих реформ у недалекому майбутньому зможе витримати конкурентний тиск ринку ЄС. Макроекономічні результати за 2001 р. покращалися. І надалі необхідно продовжувати процес приватизації і реструктуризації державних підприємств.

9 жовтня 2002 р. Європейська Комісія опублікувала п'яту Регулярну доповідь про досягнутий прогрес [244]. Найголовнішим у ній стало підтвердження того, що Чеська Республіка входить у десятку країн, які в першій половині 2004 р. стануть членами Європейського Союзу.

У цілому Доповідь має досить позитивний характер, у той же час Чехії вказали на цілий ряд недоробок. До їх числа знову віднесли недостатню боротьбу з корупцією і економічною злочинністю, затягнуте ведення судових справ, повільність в адаптації чеського права до права Європейського Союзу, недостатній прогрес у вирішенні проблем циганської національної меншини, незавершену реформу фінансового сектору, недоробки в аудіовізуальній і інших сферах.

16 квітня 2003 р. в Афінах відбулася зустріч на вищому рівні представників країн-членів ЄС і країн-кандидатів, на якій були підписані документи про прийом 10 нових членів, у число яких входить і Чеська Республіка. Це спричинило необхідність проведення референдуму про вступ ЧР в ЄС, який відбувся 13-14 червня 2003 р. Як і очікувалося, більшість тих, хто взяв участь у референдумі, проголосували «за»: з 8 млн 258 тис. 358 чоловік (52,21 % населення) - 77,22 % проголосували за вступ Чехії в Європейський Союз, а 22,67 % - проти.

органи Європейського Союзу і їх представники висловили задоволеність результатами голосування і повну готовність прийняти Чеську Республіку в число членів ЄС, і 1 травня 2004 р. Чехія офіційно стала членом Європейського Союзу.

ПОЛЬЩА

Польща була першою країною ЦСЄ, в якій 12 вересня 1989 р. було встановлено некоммуністичний уряд на чолі з Тадеушем Мазовецьким.

Інтеграція в західні політичні структури і структури безпеки була головною метою усіх урядів Польщі, які змінювали один одного, почина-

ючи з 1989 р. Прагнення стати членом ЄС у черговий раз підтверджено 5 квітня 1994 р., коли Польща подала заявку з проханням про вступ до ЄС.

Представники польської політичної еліти неодноразово відмічали, що членство в Європейському Союзі має історичний вимір і є найкращою відповіддю на виклик сучасності.

Зобов'язання Польщі у зв'язку з інтеграцією були підкреслені у вітанні Президента Квасьневського, проголошеному ним у коледжі у На-толїні 6 листопада 1996 р.: «Трансформація в Польщі почалася після історичного прориву в 1989 р. і складалася не лише з економічних ре-форм, але і включала відкриття країни світу. Відкритість є історичною традицією. Участь у природному процесі інтеграції нашого континенту є частиною нашого розуміння суверенітету Польщі. Для нас перспектива європейської інтеграції є історичним вибором. Ми думаємо не лише про користь, яку отримаємо від вступу в Європейський Союз, а також добре усвідомлюємо ті зобов'язання, які необхідно виконати в процесі об'єднання континенту» [245, с. 78].

У заявах польських політичних діячів членство країни в ЄС не зводилося тільки до економічного аспекту, але поширювалося також на активну участь Польщі у будівництві нової форми «об'єднаної Європи», яка могла б сприяти забезпеченню миру, солідарності і прогресу на європейському континенті. У цьому контексті асоціація Польщі з Союзом вони трактувалася як неминучий етап пристосування до виконання критеріїв, пов'язаних із членством, а не як альтернатива повної інтеграції з Європейським Союзом.

Дипломатичні стосунки між ЄС і Польщею були уперше встановлені у вересні 1988 р.. Угода про торгівлю і співпрацю була підписана у вересні 1989 р. Це була неpreferenційна угода, яка передбачала відміну до 1994 р. кількісних обмежень Співтовариства на імпорт з Польщі.

Угода про асоціацію, відома як Європейська угода між Європейськими спільнотами і Польщею, була підписана 16 грудня 1991 р. і набула чинності 1 лютого 1994. А її положення, що стосуються торгівлі, тобто входять до компетенції Співтовариства, набули чинності вже з 1 березня 1992 р.

Європейська угода, що встановила регулярний політичний діалог між сторонами, визначила форми і структури, що беруть участь в ньому [246, с. 34-50]. Відповідні консультації відбувалися спочатку між Президентом Польської Республіки і представниками Співтовариства: Головуючою країною в Європейській Раді і Головою Європейської Комісії.

Політичний діалог на рівні міністрів, у свою чергу, мав місце у рамках Ради з асоціації, яку очолив із польського боку Міністр закордонних справ і з боку ЄС Міністр закордонних справ країни, головуючої в Раді. Рішення Європейської Ради з інтеграції країн ЦСЄ поступово розширю-

вали форми діалогу і включали до його складу нові структури: спочатку так званих Європейських кореспондентів, що функціонують у рамках Міністерства закордонних справ, і експертів, а потім зустрічі міністрів, що представляють окремі провінції країни, з їх партнерами з держав-членів ЄС у рамках структурного діалогу, який став складовою частиною стра-тегії підготовки асоційованих країн до членства, прийнятої Ессенським самітом у 1994 р. [247]. Починаючи з грудня 1994 р., Прем'єр-міністр Польської Республіки також отримував запрошення для участі в роботі Європейської Ради, а також у зустрічах з главами урядів держав-членів ЄС у рамках політичного діалогу. З цього ж часу Спікер Сейму брав участь у зустрічах Голів парламентів асоційованих країн, які організовувалися Єврокомісією. Найважливішими органами у рамках Парламенту були Ко-місія з питань Європейських угод, а в Сенаті підкомісія у рамках Комісії із закордонних справ.

На початку 90-х рр. XX ст. за інтеграцію Польщі з Європейським Союзом відповідали Уповноважений представник уряду з питань Європейської інтеграції і зарубіжної допомоги, а також Міністерство закордонних справ. При цьому Уповноважений представник і його бюро займалися в основному проблемами, пов'язаними з першою опорою європейської ін-теграції, і у тому числі відповідали за координацію інтеграційних проце-сів з Європейським Союзом, а також за залучення і використання закор-донної допомоги, тоді як МЗС займався другою опорою, тобто спільною зовнішньою політикою і політикою безпеки [248].

Інститути, створені на підставі Угоди про асоціацію, утворюють гру-пу спеціалізованих органів, що беруть участь у формулюванні і реалізації зовнішньої політики Польщі.

До них відносяться: Рада з асоціації, у якій беруть участь представ-ники міністерств і яку з польського боку очолював Керівник Секретаріа-ту Комітету з європейської інтеграції, а також Спільний парламентський комітет ПОЛЬЩА-ЄС, що включав постійних представників Сейму і Сена-ту. Взаємовідносини між органами Асоціації регулюються Європейською угодою. Рада з асоціації є найвищим органом, який підтримувався Комі-тетом з асоціації, завданням якого є, серед інших, підготовка засідань Ради. Діяльність Спільного парламентського комітету здійснювалася на основі інформації, що надавалася Радою з асоціації і виконавчими орга-нами Польської Республіки і ЄС. У той же час Комітет мав право вислов-лювати свою думку і давати рекомендації і висновки Раді.

У жовтні 1996 р. після реформи центрального апарату на підставі «Національної стратегії інтеграції» був створений новий адміністратив-ний орган урядового рівня - Комітет Європейської інтеграції, що відав питаннями інтеграції Польщі з Європейським Союзом [249, с. 136]. Від-повідно до «Національної стратегії інтеграції», основна координуюча

роль у внутрішніх питаннях підготовки Польщі до членства в ЄС належала Комітету з європейської інтеграції, тоді як основними органами, що виконували ці функції в контактах з іноземними суб'єктами, були МЗС і польські дипломатичні представництва за кордоном [246, с. 43-46].

Інформаційні потоки між державними інститутами Польської Республіки і інститутами ЄС набули вигляду прямих візитів і зустрічей, участі в міністерських робочих засіданнях у рамках структурного діалогу, а також через постійних представників Польської Республіки у Брюсселі, постійних представників ЄС у Варшаві, польських дипломатичних представників у столицях держав-членів ЄС і їх представників у Варшаві. окрема і спеціалізована форма обміну інформацією і процедури ухвалення рішень забезпечувалися в ході співпраці у рамках органів з асоціації.

Переговори відносно Угоди про вільну торгівлю, започатковані в 1991 р. між Польщею і ЄС, можуть служити прикладом захисту власних інтересів з боку ЄС [250, с. 143]. Незважаючи на заяви про лібералізм, що широко проголошувалися, учасники переговорів з боку Союзу гарантували серйозний захист ринків ЄС і обмежили доступність своїх ринків для окремих товарів з Польщі (таких, як сталь, текстиль, сільськогосподарські продукти). А доступ до цих сегментів ринку був украй важливий для польських експортерів, оскільки їх доля в загальному експорті в ЄС складала 50%. При цьому, як вважали польські фермери, у сфері торгівлі сільськогосподарськими товарами була недобросовісна конкуренція, оскільки продукція ЄС підтримувалася за рахунок внутрішнього фінансування і експортних субсидій [250, с.148-149.].

Для Польщі, як і інших країн-кандидатів ЦСЄ, укладення Європейських угод сприймалося як якісний прорив у стосунках з ЄС. Проте, у міру реалізації угод і здійснення реформ у країнах ЦСЄ виявилось, що в механізмах забезпечення рівності між сторонами є серйозні недоробки. Європейські угоди не забезпечили введення чотирьох свобод. Вільний рух послуг, робочої сили і капіталу складали предмет обговорень на переговорах зі вступу. Проміжна угода ЄС з Польщею, що містить торгові розділи Угоди, набула чинності 1 березня 1992 р., тоді як вільний рух промислових товарів був введений лише в 1998 р. (при цьому з політики лібералізації були виключені автомобілі, поступове зниження митних зборів на автомобілі продовжилось до 2002 р., те ж стосується режиму квотування на польському ринку і ринку ЄС).

У квітні 1994 р. Польща подала заявку на вступ в ЄС, те ж саме зробили й інші дев'ять асоційованих країн у період 1994-1996 рр. Послідовні політичні директиви Союзу відносно східного розширення співпадали з самітами Європейського Союзу.

Під час переговорів були прийняті політичні ініціативи Союзу, які відповідали прагненню Польщі, як і інших асоційованих держав, а саме

підготуватися до переговорів і потім до членства в Союзі. Важливо у зв'язку з цим підкреслити значущість анкетування країн-кандидатів, проведене ЄК з питання готовності їх до членства в Союзі. Важливу роль у цьому процесі належала прийнятій польським урядом «Національній стратегії з інтеграції» [251, с. 180-233]. Комісія розіслала країнам-канди-датам анкети, які стали фактично основою для підготовленої згодом Ко-місією думки про готовність до членства. Польща представила відповіді на анкету в червні 1996 р., а 16 червня 1997 р. Комісія оприлюднила свою думку з приводу вступу держав ЦСЄ.

Польський варіант анкети Комісії був 170-сторінковим текстом із питаннями по 23 сферах діяльності, націлений на виявлення прогресу, досягнутого в гармонізації законодавства і на отримання загальної кар-тини розвитку країни [252]. Відповіді були сконцентровані на макроеко-номічних показниках розвитку польської економіки, на характеристиці митної і податкової політики, на показниках зайнятості і якості життя, на стані промисловості і сільського господарства, на концепції і основних напрямках зовнішньої політики і політики безпеки, а також питан-нях перспектив співпраці Польщі і Союзу в галузі правосуддя і внутріш-ніх справ.

Істотна група питань відносилася до виявлення схожості в право-вих системах Польщі і Співтовариства. Прогрес, досягнутий Польщею в гармонізації законодавства, склав важливу позицію на переговорах про вступ Польщі в ЄС [250, 135-151].

Найважливішим кроком із польського боку на шляхи руху «назад в Європу» стала публікація «Національної стратегії інтеграції», докумен-ту, підготовленого польським урядом на підставі рішення Парламенту Польської Республіки від 14 березня 1996 р. [251, 180-233].

Вступ Польщі в період безпосередньої підготовки до членства на-передодні переговорів з ЄС передбачав інтенсифікацію і координацію процесів адаптації, що проводилися з 1991 р. Реалізація необхідних для цього заходів, таких як вдосконалення функціонування адміністратив-них органів, введення належних змін у правовій, економічній і інститу-ціональній сферах і підготовка польського суспільства, склала коло за-вдань «Національної стратегії інтеграції» (НСІ).

Концепція НСІ включає три основні елементи: 1) розуміння інтегра-ції ЄС як найбільш розумного і раціонального варіанту розвитку Поль-щі; 2) визначення механізмів вступу Польщі в Союз, і в цьому контексті відзначається, що Польща не має наміру миритися зі ставленням до неї як «другосортної» держави, вона має намір брати участь в усіх сферах інтеграції з повним дотриманням усіх прав, що витікають з членства, і не погодиться з дискримінаційною концепцією селективної участі в проце-сі інтеграції; і 3) ідентифікуються вимоги, які мають бути виконані для

реалізації цілей у політичній і економічній сферах і в т. ч. визначаються заходи, які необхідно зробити для отримання підтримки членства Польщі серед нинішніх держав-членів ЄС [253, с. 177-179].

Національна стратегія ідентифікує основні завдання, вирішення яких істотне для досягнення результативності зусиль Польщі по вступу в ЄС, і передусім: а) продовження економічних реформ через модернізацію економіки; б) створення сприятливого правового клімату для створення ефективної ринкової економіки шляхом перетворення системи управління, прав власності і реструктуризації. У цьому випадку участь в інтегрованій економічній системі ЄС дозволить максимально реалізувати переваги членства, що відкриваються [251, с. 180-233].

Як відзначається в НСІ, на підставі оцінок польських експертів, приroda і спрямованість реформ, розпочатих в 1989 р., повністю відповідають вимогам вступу Польщі в ЄС. Створена необхідна правова й інституціональна база для роботи в ринкових умовах.

Напрями економічної політики були задані параметрами середньо-строкової економічної програми, зазначеної в таких документах як «Стратегія для Польщі» (Strategy for Poland) і «Пакет 2000» (Package 2000), які визначили основні макроекономічні показники, а також головні цілі економічного розвитку до 2000 р. Польща продемонструвала динамічне економічне зростання і стала європейською державою, що найшвидше розвивається. Польська макроекономічна політика позитивно оцінена авторитетними міжнародними фінансовими і економічними організаціями. Польща завершила переговори з оЕСР і стала її 28 членом. Приватний сектор домінує в польській економіці як по ВВП (близько 60 %), так і по зайнятості (понад 63 %). Створені також сприятливі умови для іноземних інвестицій.

Вже в ході переговорів про укладення Європейського договору Польський уряд поставив завдання адаптації національної правової системи до *acquis communautaire* Співтовариства. З 1993 р. реалізувалася відповідна Програма, в якій визначені основні напрями процесу інтеграції країни в ЄС і завдання окремих міністерств і центральних управлінь.

У відповідь на прийняття Канським самітом Європейської Ради (червень 1995 р.) «Білої книги» з підготовки асоційованих країн ЦСЄ до вступу в єдиний ринок ЄС, Польський уряд прийняв Рішення N.133/95, що визначило завдання і процедури адаптації польського законодавства до стандартів єдиного ринку.

Найважливіше завдання, яке належало вирішувати у процесі інтеграції Польщі в Союз, пов'язане з підвищенням вартості виробництва у зв'язку з введенням норм і стандартів ЄС, зростанням напруженості на ринку праці, здійсненням адміністративної і управлінської реформ.

У питанні щодо вартості інтеграції Польщі в ЄС існувала однасторонність представників польської політичної еліти і експертів у тому, що си-

туацію слід розглядати порівняно з ситуацією невступу. Альтернативою вступу є свідомий вибір залишатися за бортом основного потоку євро-пейської інтеграції. Історичний досвід Польщі показує, що суспільства, які залишаються за межами основного руслу економічного співробітництва, виявляються відкинутими далеко назад. Тоді як процес інтеграції повинен принести реальні переваги обом сторонам.

На підставі рішення Люксембурзького саміту Європейської Ради (грудень 1997 р.), Польща, як і інші країни-кандидати, розробила власну програму вступного партнерства, спрямовану на подолання виявлених в аналітичній доповіді Комісії «вузьких місць» у підготовці країни до членства через реалізацію у пріоритетних напрямках.

У перелік інструментів польської програми Вступного партнерства ввійшли Національна програма адаптації до *acquis*, діяльність Спільного Комітету з визначення економічних пріоритетів, Пакт боротьби з організованою злочинністю [253, с. 177-179]. Реалізація з 1998 р. програми Вступного партнерства підтримувалася фінансовими механізмами програми *FAPE* і здійснювалася за декількома напрямками, включаючи інституціональне будівництво (до 30 % коштів) і підтримку інвестицій (інші 70 %). останній пріоритет включав структурні зміни в сільсько-му господарстві, в адміністративному управлінні, у реалізації заходів по адаптації до законодавства Співтовариства та ін. В очікуванні і в підготовці до отримання виплат із структурних фондів, Уряд Польщі в 1998 р. створив нове відомство зі сприяння інвестиціям і інституціональному будівництву [250, с. 135-151].

Крім того, у програмі підкреслювалася необхідність посилення контролю за дотриманням правил у таких сферах, як конкуренція, безпека, страхування, банківська справа, боротьба з відмиванням грошей, державні закупівлі, захист споживачів, безпека на транспорті, стандартизація, сертифікація і нагляд за дотриманням умов праці [246, с. 43-55].

На етапі перевірки країн-кандидатів щодо відповідності Копенгагенським критеріям, які здійснювалися Єврокомісією щороку, політичних претензій у відношенні Польщі не виникало. У 1999 р. ЄК визнала Польщу країною з діючою ринковою економікою.

У грудні 2002 р. відбувся саміт у Копенгагені, де були підписані історичні угоди про приєднання країн ЦСЄ до Євросоюзу. Крім того, він став віхою у вирішенні багатьох спірних питань.

Найбільше проблем у ході переговорів було з Польщею, яка представила цілий лист вимог і буквально до останніх хвилин боролася за збільшення субсидій. Варшава вимагала індексації бюджетної допомоги

в 443 млн дол. США, що надавалася їй, і надання такої ж суми впродовж 2 років після вступу; збільшення ввізних квот на молочну продукцію; підвищення сільськогосподарських субсидій. Домовленості були досягнуті

в останні хвилини переговорів після рішучої заяви Прем'єр-міністра головної Данії Фога Расмуссена: або підписання договору, або перенесення розширення до 2007 р., коли усі спірні питання можна буде вже точно вирішити. Представники Польщі здалися, і останніми свої підписи на документах поставили Міністри фінансів Польщі і Данії. Після засідань було прийнято рішення завершити передвступні переговори з Польщею та іншими 7 країнами ЦЄ, а угоду про розширення підписати 16 квітня 2003 р. в Афінах.

7-8 червня 2003 р. у Польщі відбувся референдум щодо приєднання до ЄС. У ньому взяло участь 58,85 % громадян з правом голосу. За приєднання віддали голос 77,45 %, проти – 22,55 %. 1 травня 2004 р. Польща офіційно стала членом Європейського Союзу.

УГОРЩИНА

Угорщина вже на початку 80-х років минулого століття робила спроби налагодити відносини з ЄС. Конкретні ж переговори з ЄС почалися за ініціативою угорської сторони в червні 1987 р., а 26 вересня 1988 р. сторони підписали Угоду про торгіву і економічну співпрацю, яка набула чинності 1 грудня 1988 р. У системі зав'язків ЄС це була абсолютно нова конструкція: така Угода була укладена ЄС вперше саме з Угорщиною. Надалі подібні угоди були укладені і з низкою інших соціалістичних країн. Головним змістом Угоди про торгіву і економічну співпрацю між Угорщиною і ЄС стало взяття на себе Євросоюзом зобов'язання відмінити ті дискримінаційні «спеціальні» кількісні обмеження, що застосовувалися відносно Угорщини. Спочатку планувалося здійснити це поступово, у три етапи: з 1 січня 1989 р., з 1 січня 1993 р. і завершити до 31 грудня 1995 р. Про взаємне зниження митних зборів у цій Угоді не йшлося. ЄС, таким чином, зобов'язався лише поширити на Угорщину як учасницю ГАТТ режим найбільшого сприяння повною мірою, припинивши відносно неї дискримінаційну практику [254, с. 134-135].

Із 1989 р. під впливом корінних змін в економічній і громадянській системах Угорщини нормалізація стосунків із Заходом прискорилося. На зустрічі у верхах 14-16 липня 1989 р. у Парижі провідні промислові держави (G-7) прийняли рішення про відкриття програми «PHARE» (Poland - Hungary Aid for Reconstruction of the Economy), схвалене потім усіма країнами-членами ОЕСР (т. з. «G-24»). Координацію і управління програмою здійснювала Комісія ЄС, згодом і сама програма поступово цілком перейшла в компетенцію ЄС.

Програма «PHARE» включала також пакет торгово-політичних заходів, у рамках якого ЄС надав Угорщині режим найбільшого сприяння і ліквідував дискримінаційні квоти вже з 1 січня 1990 р. (замість 31 грудня 1995 р. відповідно до Угоди про торгіву і економічну співпрацю

від 1988 р.). Крім того, на деякі товари Угорщини була надана загальна система преференцій (GSP). У цьому кроці назустріч Угорщині виразило-ся визнання західними державами успіху угорських політичних і еконо-мічних реформ.

Ідея створення системи асоційованого членства країн ЦСЄ виникла в ЄС ще восени 1989 р.. офіційно ж можливість асоційованого членства була надана країнам ЦСЄ на основі §238 Римського договору Радою ЄС (Радою Міністрів) на Дублінській зустрічі у верхах у квітні 1990 р. Ста-ти асоційованим членом ЄС пропонувалося «усім країнам Центральної і Східної Європи». Згодом, внаслідок глибоких відмінностей у моделі і успішності трансформацій економічних, політичних і інституціональних систем між країнами регіону, коло країн, які могли бути охоплені асоціа-цією, Євросоюз звужив до Угорщини, Польщі і Чехословаччини. Директи-ви, що застосовуються до асоційованого членства цих країн і які започат-кували формальні переговори про асоційоване членство, були прийняті Радою Міністрів ЄС 19 грудня 1990 р.

Був впроваджений термін «Europe Agreements» («Європейські Уго-ди»), за допомогою якого ЄС мав намір підкреслити особливу історичну значущість інституту асоційованого членства країн ЦСЄ в ЄС, причому не стільки для ЄС, скільки для країн ЦСЄ. Переговори закінчилися в лис-топаді 1991 р., і 16 грудня 1991 р. були підписані три Європейські Угоди.

Глави цих Угод, що охоплюють коло питань торгової політики, іноді іменовані «Interim Agreement» («Тимчасові/Проміжні Угоди»), вступили в дію вже з 1 березня 1992 р. Інші глави Європейських Угод — відносно Угорщини (а також Польщі) — набули чинності після закінчення проце-су ратифікації — з 1 лютого 1994 р..

Європейські Угоди за своєю суттю і за змістом основних положень ба-гато в чому схожі, хоча - у силу специфіки проблем кожної з країн ЦСЄ окре-мо - є і деякі відмінності. однією з цілей асоціації було вибудовування зони вільної торгівлі, а на далеку перспективу - досягнення «чотирьох свобод»: вільного обігу усередині спільної зони товарів, послуг, капіталу і робочої сили. В якості найближчого завдання Угоди передбачали забезпечення свободи переміщення лише для товарів і капіталу (відносно яких були роз-роблені конкретні програми і зобов'язання сторін), тоді як лібералізація торгівлі послугами і міграції робочої сили була лише віддаленою метою.

Щодо Угорщини зону вільної торгівлі промисловими товарами пе-редбачалося створити до 31 грудня 2000 р. Це означало вільний рух то-варів усередині зони, звільнення їх від обкладення митними і іншими зборами, а також від яких-небудь кількісних обмежень. Тимчасовий ви-няток становили лише «чутливі» галузі промисловості, що традиційно є в ЄС об'єктом особливого регулювання, такі, як сталеливарна і текстиль-на промисловість.

У рамках Європейських Угод лібералізація зовнішньої торгівлі здійснювалася на взаємній основі, проте асоційованим членам надавався 10-річний перехідний період, що складався з двох періодів терміном по 5 років кожен. При цьому у рамках зони вільної торгівлі, що створювалася, асоційовані члени отримували асиметричні переваги.

Так, на промислові товари, що складали приблизно 55 % угорського експорту в ЄС, кількісні обмеження були скасовані вже в день набуття чинності торгово-політичної глави Європейської Угоди, тобто з 1 березня 1992 р., тоді як скасування митних зборів на промислові товари проходило поступово і завершилося тільки 1 січня 1995 р. При цьому лібералізацію імпорту так званих «чутливих» товарів з Угорщини Євросоюз вводив «із запізненням». Так, відносно товарів із сталі, що складали 5 % угорського експорту в ЄС, усі кількісні обмеження були негайно припинені, тоді як митні збори знижували поступово і остаточно відмінили з 1 січня 1996 р. Кількісні обмеження щодо експорту продукції текстильної промисловості, що складала 15% угорського експорту в ЄС, були скасовані лише з 1 січня 1998 р. [255, с. 90].

Для Угорщини «асиметрична» лібералізація означала те, що вона отримала 4-5-річне відтермінування на усунення торгових бар'єрів у торгівлі з країнами ЄС. За Угодою, Угорщина повинна була розпочати відміну кількісних обмежень (тобто поступово збільшувати квоти, що виділяються для країн ЄС) тільки з 1 січня 1995 р., а повністю скасувати

- до 31 грудня 2000 р. Пониження митних зборів на велику частину промислового імпорту з ЄС почалося 1 січня 1995 р. і проходило у декілька етапів аж до 1 січня 2001 р., коли вони були повністю скасовані.

У сфері торгівлі аграрною продукцією Угода про асоціацію Угорщини з ЄС не передбачала введення режиму вільної торгівлі, а лише фіксувала взаємне надання митних пільг, причому також з вигідним для Угорщини асиметричним графіком їх введення. У результаті до початку 2000 р. угорські сільгосптовари отримували в країнах ЄС, як правило, 80 %-ні митні знижки, а аграрна продукція, що імпортується Угорщиною з ЄС, користувалася в Угорщині 30 %-ними знижками з митних зборів, встановлених для торгівлі в режимі найбільшого сприяння. Крім того, у режимі вільної (безмитної) торгівлі Євросоюз здійснював 24 % свого аграрного імпорту з Угорщини, а Угорщина – 10 % свого імпорту сільгосппродуктів з ЄС.

У середині квітня 2000 р. сторони уклали угоду про подальшу лібералізацію взаємної торгівлі аграрною продукцією, відповідно до якої з 1 липня 2000 р. вже 72 % угорських поставок сільгосптоварів поступали в ЄС безмитно, а Угорщина, у свою чергу, розповсюдила безмитний режим на 54 % аграрного імпорту з Євросоюзу [256, с. 58].

У грудні 2000 р. сторони парафували нову угоду в цій сфері, завдяки якій з 1 січня 2001 р. вже 82 % угорських аграрних поставок в ЄС стали ввозитися на безмитній основі

Угорщині, за Європейською Угодою, до 31 грудня 2000 р. було нада-но право на захист нових галузей промисловості, що зароджуються, або, що знаходяться в процесі структурної перебудови, а також у разі громад-ської напруженості або в силу бюджетних міркувань за допомогою за-ходів по захисту ринку (зокрема, у формі підвищення митного збору). Ці заходи, проте, не могли розповсюджуватися більш ніж на 15 % її імпорту

з ЄС, при цьому було виключено застосування митних зборів, що переви-щують рівень в 25 %. Асоційоване членство також давало Угорщині мож-ливість застосовувати антидемпінгове регулювання, але про це необхід-но було кожного разу повідомляти Раду з асоціації.

У сфері взаємної торгівлі послугами сторони поставили мету її лібе-ралізувати, але завдання ухвалення необхідних конкретних рішень було покладене на Раду з асоціації. Можливі сценарії лібералізації сфери по-слуг були розроблені «Білою Книгою» у виданні 1995 р.

Вирішення питання лібералізації ринку робочої сили було покла-дене на двосторонні угоди між асоційованими членами і дійсними чле-нами ЄС. Угорщина мала в розпорядженні такі двосторонні угоди лише

з Німеччиною і Австрією. Практичне вирішення питання вільного руху робочої сили було відкладено на віддалену перспективу, причому було очевидно, що від Євросоюзу до тих пір, поки йому не вдасться істотно скоротити високий (близько 10 %) рівень безробіття, навряд чи варто чекати відкриття ринку праці. У той же час, Європейські Угоди забезпе-чували працівникам країн-асоційованих членів ЄС право на соцзабезпе-чення.

Інститут асоційованого членства передбачав також гармонізацію національної правової бази в різноманітних сферах громадського і гос-подарського життя з правовими нормами Європейського Союзу, які були сформульовані в «Білій книзі», схваленій главами держав і урядів країн-членів ЄС в червні 1995 р. на Канській зустрічі і рекомендованою ними для виконання асоційованим членам, що бажають приєднатися до ЄС на умовах повноправного членства. «Біла книга», що мала підзаголовок «Підготовка асоційованих країн ЦСЄ до інтеграції у внутрішній ринок Союзу», складалася з 23 глав, у ній було зібрано 780 нормативних актів ЄС. Вона не була обов'язковою для виконання, проте на переговорах про вступ в ЄС, природно, враховувалася правова готовність країни-кандида-та, відповідність її законодавства вимогам, викладеним у «Білій книзі».

У 1994 р. в Угорській Республіці був ухвалений закон № 1 про рати-фікацію Угоди про асоційоване членство Угорщини в ЄС, у 68-ій статті якого зафіксовано зобов'язання Угорщини по гармонізації свого зако-нодавства з правовими нормами ЄС. Проте, вже починаючи з 1990 р., із приходом до влади нових політичних сил жоден новий закон в Угорщи-ні не ухвалювався без того, щоб не пройти правову експертизу на його

відповідність принципам законодавства ЄС. Планомірна гармонізація угорської законодавчої бази з нормативами ЄС стала основним змістом законотворчої діяльності в Угорщині в 90-і роки. У результаті до моменту видання «Білої книги» приблизно половина чинних угорських нормативних актів вже більш-менш відповідала вимогам ЄС. Важливо зазначити, що у зв'язку з тим, що угорський уряд не форсував процеси гармонізації, а прагнув проводити їх багатоступово, у міру готовності до них угорського суспільства і економіки.

У 1995 р. було прийнято постанову Уряду УР про конкретні завдання на майбутній 5-річний період по гармонізації правових норм країни, зважаючи на її майбутнє приєднання до ЄС в якості повноправного члена. У цій постанові передбачалося забезпечення впродовж найближчого п'ятирічного періоду гармонізацію угорських правових норм із західноєвропейськими нормами в наступних галузях: митне законодавство, технічні норми, окремі норми господарського права, бухгалтерського обліку і оподаткування, національний захист робочих місць, розвиток добросовісної конкуренції, захист життя і здоров'я людей, тварин і рослин, охорона здоров'я, правила торгівлі і виробництва продовольства, захист прав споживачів, перевезення вантажів, охорона довкілля, захист права інтелектуальної власності, система державних субсидій.

Проте задовго до закінчення наміченого 5-річного терміну вже 30 вересня 1998 р. було прийнято нове рішення Уряду УР № 2212, у додатку до якого містилася нова скоректована Програма правової гармонізації, розрахована на період з другого півріччя 1998 р. по 31 грудня 2001 р., тобто до запланованої спочатку дати вступу Угорщини в повноправні члени ЄС. Нова програма правової гармонізації була класифікована вже по 31 темі - відповідно до намічених до обговорення на переговорах про приєднання Угорщини до ЄС блоків питань. одночасно у рамках Міжві-домчої комісії з європейської інтеграції при Уряді УР була створена відповідно до цих тем 31 робоча група.

Рішенням Уряду УР № 2140 від 23 червня 2000 р. у Програму правової гармонізації були внесені подальші зміни, а її термін продовжений до 31 грудня 2002 р. При цьому 2001 р. надавалося вирішальне значення в забезпеченні завершення підготовки країни до членства в ЄС до кінця 2002

р. Парламенту УР впродовж 2001 р. належало прийняти декілька десятків законодавчих актів, у тому числі закони про електричну енергію, водне господарство, а також модифікувати закони про Угорський національний банк, держбюджет, в'їзд і перебування іноземців на території країни.

У порівнянні з досвідом попередніх асоціацій, ініційованих ЄС (Ло-мейські конвенції або Середземноморські угоди), Європейські Угоди характеризувалися багатьма новаторськими рішеннями, привнесли до інституту асоційованого членства нові елементи. Новизну представляло

те, що між ЄС і асоційованими членами було вирішено проводити інтенсивні політичні консультації і співпрацю. Політичний діалог і співпраця ґрунтувалися на взаємно визнаних цінностях і пріоритетах, таких, як інтеграція в співтовариство демократичних держав, посилення безпеки і стабільності в Європі. Це зачіпало широкі сфери угорської економіки, політики, громадського і культурного життя, сприяло глибокій інтеграції Угорщини в Євросоюз.

Для ЄС було важливо закріпити політичні перетворення в асоційованих країнах ЦСЕ, їх прихильність принципам демократії і правової держави: дотримання прав і свобод людини, забезпечення вільних і демократичних виборів на основі багатопартійної системи, формування ринкової економіки і забезпечення соціальної справедливості.

Угода про асоціацію не містила також і конкретних фінансових зобов'язань ЄС, за винятком фінансової підтримки забезпечення конвертованості національної валюти УР. У текст Угоди було лише включено відсилання до програми «PHARE».

Асоційоване членство в ЄС у багатьох відношеннях мало позитивну дію на розвиток угорської економіки, сприяло її перетворенню і модернізації. Угода, безумовно, стала потужним чинником для мобілізації припливу іноземного капіталу в угорську економіку. Саме іноземний капітал адаптував нові сучасні технології, заснував нові для Угорщини галузі промисловості і тим самим зіграв ключову роль у структурній модернізації економіки країни.

Європейська Угода підкреслювала важливість допомоги з боку ЄС перебудовним процесам в Угорщині, які, - багато в чому завдяки асоційованому членству в ЄС - протікали досить динамічно і успішно як в сфері приватизації, так і у формуванні інших ринкових інститутів. На саміті ЄС у Копенгагені в червні 1993 р. Євросоюз офіційно зобов'язався прийняти в повноправні члени ЄС країни, що підписали Європейські Угоди, уперше сформулювавши при цьому конкретні критерії, що пред'являються до кандидатів. Створення дієздатного ринкового господарства, яке в змозі витримати жорстку конкуренцію в умовах єдиного ринку Євросоюзу, стало одним з найважливіших копенгагенських критеріїв для отримання повноправного членства в Євросоюзі.

Заявку на приєднання до Європейського Союзу в якості повноправного члена Угорщина подала ще 1 квітня 1994 р. Проте до конкретних переговорів з цього питання сторони приступили лише 31 березня 1998 р., після того, як 13 грудня 1997 р. на саміті ЄС в Люксембурзі було прийнято відповідне рішення. Такий істотний розрив у термінах пояснюється неготовністю не лише Угорщини, але і самого ЄС до прийому країн-кандидатів (остання вимога була одним із копенгагенських критеріїв). У силу цього процеси реалізації Європейської Угоди про асоціацію і під-

готовки країни до вступу в ЄС на основі копенгагенських критеріїв практично співпали за часом і склали єдиний процес. Політичне керівництво Угорщини також розглядало ці процеси як єдиний процес, оскільки здійснення цілей і зобов'язань, сформульованих в Європейській Угоді, одночасно являлося і необхідною умовою для вступу країни в ЄС [255, с. 88].

10 листопада 1998 р. відбувся перший раунд міжурядових переговорів, головним змістом яких стала проблематика надання Угорщині т. з. «дерогацій» (тимчасових послаблень або відстрочок) - звільнення її від виконання деяких юридичних приписів ЄС у перехідний період.

З більшістю тем і питань Угорщина погодилася на повне і безумовне виконання нормативів ЄС вже до дати офіційного вступу в Євросоюз. Це така група питань, до адаптації яких вона була практично готова, і, крім того, виявляла велику цікавість і перейняла б їх, навіть якщо б і не планувала приєднатися до ЄС.

До другої категорії увійшли вимоги, для виконання яких Угорщина отримала перехідний період, оскільки вони були пов'язані або з чималими капітальними вкладеннями (як, наприклад, в сфері екології - забезпечення достатнього очищення стічних вод, якості питної води, утилізації вторинної сировини), або вимагали ще і певного часу (реконструкція залізниць, забезпечення нормативу ЄС по мінімальному статутному капіталу ощадних кооперативів). Для надання перехідного періоду за такими вимогами, як пониження ставки ПДВ на послуги центрального опалювання або в системі громадського харчування, були взяті до уваги міркування соціальної політики. Крім того, Євросоюз визнав необхідність збереження угорських історичних традицій (наприклад, традиційної форми пляшок, що використовуються для токайських вин, і вміст у них деяких шкідливих домішок, максимального вмісту жиру в молоці, системи самогоноваріння, що склалася в країні).

Третю категорію утворили питання, на введенні перехідного періоду щодо яких наполягали старі члени ЄС. До таких тем відносяться питання обмеження міграції робочої сили з нових країн у старі країни-члени ЄС, а також істотно нижчі нормативи підтримки сільськогосподарських виробників із країн п'ятого «східного» (2004 р.) розширення ЄС у порівнянні з тим рівнем, який застосовується відносно старих країн-членів ЄС.

У ході попередніх консультацій навесні 1998 р. Угорщина заявила 90 вимог на надання їм послаблень або відстрочок. На початок 2001 р. Угорщина наполягала на наданні їй вже тільки 40 дeroгацій, що охоплюють приблизно 1 % від усього пакету законодавчих нормативів Євросоюзу. За підсумками переговорів Угорщині були надані 34 дeroгації, за кількістю яких вона зайняла третє місце після Польщі (44 дeroгації) і Мальти (40 дeroгацій). Всього 10 країнам п'ятого розширення ЄС була надана 281 дeroгація, не рахуючи 2 особливі системи регулювання: у сфері регі-

ональної політики, а також фінансових і бюджетних приписів, які отримали усі країни-кандидати [257, с. 32-33].

У 1999 р. Угорщина була визнана Європейською Комісією країною з діючою ринковою економікою, за здатністю протистояти конкуренції на єдиному ринку ЄС вона в 2000 р. отримала від Комісії лише «умовно позитивну» оцінку. Безумовного підтвердження відповідності цьому критерію в 2002 р. на грудневому засіданні Європейської Ради у Копенгагені, коли декілька країн ЦСЄ, і Угорщина у тому числі, отримали від ЄС запрошення на вступ.

У грудні 2002 р. на саміті Європейського Союзу в Копенгагені переговори про приєднання 10 країн-кандидатів, включаючи Угорщину (але за винятком Румунії і Болгарії), було завершено, оскільки умови їх вступу вдалося повністю обговорити і погодити. Таким чином, переговори про приєднання Угорщини до ЄС продовжилися майже 5 років, хоча сам процес адаптації почався набагато раніше: ще до зміни суспільно-економічного ладу політичне керівництво Угорщини свідомо намагалося перейняти досягнення ЄС, завдяки чому країна майже непомітно вписалася в економічний простір Євросоюзу.

На початку 2003 р. роботи з перекладу і редагування юридичних текстів мовами країн-кандидатів були завершені. Договір про приєднання був готовий до підписання, яке відбулося 16 квітня 2003 р. в Афінах. Держзбори Угорщини 15 грудня 2003 р. одностайно ратифікували Договір про приєднання Угорщини до Євросоюзу.

У референдумі про приєднання до ЄС, що відбувся в Угорщині 12 квітня 2003 р., взяла участь найменша кількість виборців у порівнянні з іншими країнами-кандидатами – 45,62 %. З них за» проголосували 83,76 %, «проти» – 16,24 %.

З 1 травня 2004 м. Угорщина офіційно стала повноправним членом ЄС. Результатом трансформаційного періоду в країнах ЦСЄ, процесів адаптації до вимог, зазначених у «Білій Книзі», стали: корінна перебудова структури економіки, лібералізація економічних режимів, широкомасштабна приватизація, створення ринкових, функціонуючих інститутів. Небачені за своїми масштабами економічні, політичні і соціальні реформи допомогли країнам Центральної і Східної Європи здійснити перехід від планової економічної системи до ринкової, від тоталітарного і авторитарного режимів до парламентської демократії і правової держави. На етапі підготовки країн ЦСЄ до вступу в Європейський Союз усі

сторони проявили готовність до взаємного зближення. Це був зустрічний рух нових демократичних держав ЦСЄ і найбільшого інтеграційного об'єднання Європи.

Прагнення країн ЦСЄ стати повноправним членом ЄС прискорило реформування економіки, демократизацію політичних інститутів, про-

гресивні зміни в соціальній сфері. Це був не нав'язаний ззовні шлях розвитку, а усвідомлений вибір, що дозволив при економічній, фінансовій і технічній підтримці ЄС послідовно вирішувати складні проблеми в різних сферах. Долаючи бар'єри, що відділяли країни ЦСЕ від ЄС, вони ви-йшли на нові рубежі у своєму розвитку.

Розширення, що відбулося, не має рівних в історії розвитку європейської інтеграції. особливість розширення ЄС на Схід полягає не лише в його масштабах, а й в тому, що до складу ЄС була прийнята група країн, економіка яких упродовж багатьох років розвивалася шляхом, абсолютно-но відмінним від того, яким рухалася економіка країн Західної Європи.

4.2

ПРІОРИТЕТИ ПАРТНЕРСТВА ЄС ТА УКРАЇНИ: МОЖЛИВІСТЬ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОГО МІЖДЕРЖАВНОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У контексті імплементації Угоди про асоціацію та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом є актуальним узагальнення досягнень, проблем та перспектив міждержавних відносин і співробітництва прикордонних регіонів України та країн Центрально-Східної Європи, Словацької Республіки зокрема.

Воротами, через які здійснюється більшість програм та проектів міждержавної співпраці України та Словацької Республіки є спільний кордон порівняно невеликої протяжності – 98, 3 км. Його роль у забезпеченні зовнішньо-торгівельного обороту, гуманітарних контактів громадян країн-сусідів, виконанні проектів міжнародної економічної співпраці вимагає від обох держав постійних кроків щодо активізації міждержавного і транскордонного співробітництва та регіональної співпраці.

Вплив державного кордону та прикордонних адміністративно територіальних одиниць України та Словацької республіки на регіональний розвиток та прилеглий соціокультурний простір за всіх часів несе на собі відбиток соціально-економічного стану великого і самобутнього центральноєвропейського регіону на відрогах Карпат, Татр та Бескидів. .

У представників різних народів, що його населяють більш ніж тисячолітньої писемна історія, значний людський та природно-ресурсний потенціал, вигідне географічне і транзитне становище господарських систем.

У спільній історичній пам'яті – досвід проживання в складі трьох супер-держав, чотирьох монархій, двох диктатур та двох парламентських республік, створення трьох власних державних і квазідержавних утворень.

Менталітету населення по обидві сторони кордону притаманні між-національна толерантність, орієнтація на європейські та релігійні цін-